

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK

*1: 2003-2004

*2: 35

*3: WordXP

*4: 35ste vergadering

*5: Maandag 28 juni 2004

*6: 19.45 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 57 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Doesburg, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meindersma, Middel, Van Middelkoop, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Van Raak, Rabbinge, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Swenker, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen en Woldring,

en mevrouw Van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en mevrouw Dekker, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Biermans, wegens verblijf buitenslands;

Putters en Van Gennip, wegens verblijf buitenslands, ook morgen;

Slagter-Roukema en Meulebelt, wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Op verzoek van de fracties van het CDA en de SGP stel ik voor, de wetsvoorstellen

- **Aanpassing van de Rijkswet op het Nederlandschap en de Rijkswet van 21 december 2000 tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlandschap met betrekking tot de verkrijging, de verlening en het verlies van het Nederlandschap (Stb. 618), mede in verband met de totstandkoming van de Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap (28836) (R1735) en**

- **Regeling van het conflictenrecht met betrekking tot het geregistreerd partnerschap (Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap) (28924), van de agenda af te voeren.**

Op verzoek van de fractie van de VVD stel ik voor, het wetsvoorstel

- **Wijziging van de Drank- en Horecawet in verband met de introductie van de bestuurlijke boete (29299)**

van de agenda af te voeren.

**

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

*B

!Raming!

Aan de orde is de behandeling van:

- **Raming der voor de Eerste Kamer in 2005 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten (EK 2003-2004, nr. XV-A).**

De Raming wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing en de Wet op de economische delicten (onderbrenging van overtredingen van bestemmingsplanvoorschriften en daarmee samenhangende overtredingen onder de werkingssfeer van de Wet op de economische delicten) (28734);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van artikel 94 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het mededelingsvereiste (28878);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet justitiële gevens in verband met het verwerken van strafvorderlijke gegevens en wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Wet tarieven in strafzaken in verband met het verstrekken van een afschrift van een vonnis of een arrest aan de verdachte en zijn raadsman of een derde (28886);**

- **het wetsvoorstel Voorstel van wet van de leden Depla en Varela tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet (vervallen herverzekeringplicht gesloten fondsen) (28981);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Arbeidstijdenwet in verband met de invoering van**

bestuursrechtelijke handhaving en de daarmee samenhangende bepalingen (Wet bestuurlijke boete Arbeidstijdenwet) (29000);

- het wetsvoorstel Goedkeuring van het op 24 juni 2002 te Rabat tot stand gekomen Verdrag tot wijziging van het op 14 februari 1972 te Rabat ondertekende Algemeen Verdrag inzake sociale zekerheid tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko, zoals gewijzigd en ondertekend op 30 september 1996, en Administratief Akkoord houdende wijziging van het Administratief Akkoord van 3 november 1972, zoals herzien en ondertekend op 30 september 1996 en 22 juni 2000, met betrekking tot de wijze van toepassing van het op 14 februari 1972 te Rabat ondertekende Algemeen Verdrag inzake sociale zekerheid tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko (Trb. 2002, 132) en goedkeuring van het op 19 november 2002 te Tunis tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Tunesië houdende herziening van het op 22 september 1978 te Tunis ondertekende Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Tunesië inzake sociale zekerheid, zoals herzien en ondertekend op 23 oktober 1992 (Trb. 2002, 229) (29005);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet geluidhinder, de Wet luchtvaart en de Spoorwegwet in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2002/49/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 25 juni 2002 inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaai, PbEG L 189 (geluidsbelastingkaarten en actieplannen) (29021);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet sociale werkvoorziening en de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen met name in verband met de overgang van de indicatiestelling voor de sociale werkvoorziening van de gemeenten naar de Centrale organisatie werk en inkomen en verruiming van de mogelijkheden tot begeleid werken in het kader van de Wet sociale werkvoorziening, alsmede een aanpassing van de Algemene wet bestuursrecht en de Beroepswet terzake (29225);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Mededingingswet en van enige andere wetten in verband met de implementatie van EG-verordeningen 1/2003 en 139/2004 (29276);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering in verband met de invoering van branchegewijze premiedifferentiatie voor kleine werkgevers (29292);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet toezicht effectenverkeer 1995, de Wet toezicht kredietwezen 1992, de Wet toezicht natura-uitvaartverzekeringsbedrijf en de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993 in verband met de vereenvoudiging van het stelsel van de verklaring van geen bezwaar en enkele andere noodzakelijke aanpassingen (29348);

- het wetsvoorstel Goedkeuring van het op 8 maart 2004 te Washington tot stand gekomen Protocol, met memorandum van overeenstemming, tot wijziging

van de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen (Trb. 2004, 166) (29632);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet studiefinanciering 2000 in verband met wijziging omzetmoment eerste 12 maanden prestatiebeurs en gedeeltelijke afschaffing 1 februari-regel (29412).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel Wijziging van de Wet studiefinanciering 2000 in verband met de wijziging omzetmoment eerste 12 maanden prestatiebeurs en gedeeltelijke afschaffing 1 februari-regel (29412) te hebben kunnen verenigen.

**

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van onder meer de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, ter waarborging van de bekwaamheid tot het uitoefenen van beroepen in het onderwijs (Wet op de beroepen in het onderwijs) (28088).**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Het wetsvoorstel Beroepen in het onderwijs markeert de overgang van bevoegdheidseisen -- welke opleiding moet je gevolgd hebben om les te mogen geven? -- naar bekwaamheidseisen: wat moet je kunnen om les te mogen geven? Daar was ook alle aanleiding toe. Er zijn in het onderwijs niet alleen nieuwe functies ontstaan, maar ook nieuwe opleidingswegen. Bekwaamheidseisen bieden meer en vooral flexibeler mogelijkheden om met nieuwe ontwikkelingen om te gaan. Het stellen van bekwaamheidseisen sluit ook aan bij de ontwikkeling waarbij het ministerie, en in bredere zin de politiek, zich terughoudender opstellen. De politiek stelt de kaders vast; de invulling wordt aan "het veld" overgelaten. Mijn fractie steunt deze beleidsrichting. De consequentie is wat ons betreft dan wel dat de overheid een belangrijke rol heeft in het toetsen en waarborgen van de kwaliteit. We kunnen er niet zonder meer van uitgaan dat het wel goed komt, daar is onderwijs te belangrijk voor.

In de schriftelijke voorbereiding van dit wetsvoorstel hebben wij dan ook vragen gesteld over het onderhouden van de bekwaamheidseisen. De minister heeft daarop geantwoord dat dit een verantwoordelijkheid is van het bevoegd gezag, waarbij de inspectie toezicht houdt en de minister in laatste instantie de stok van de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

bekostiging achter de deur heeft. Deze constructie stelt hoge eisen aan de inzet en kwaliteit van de inspectie. Wat dit betreft heeft de publicatie van vrijdag jongstleden over twee scholen in Amsterdam mijn fractie aanleiding gegeven tot zorg.

Die zorg heeft in de eerste plaats betrekking op wat er op deze scholen is voorgevallen: 44% van de lessen wordt door onbevoegden gegeven, er is sprake van vermenging van functies, er lijkt sprake van nepotisme, voor onderwijs bestemd geld wordt aan andere doelen besteed en, misschien wel het meest zorgwekkend, er wordt getwijfeld aan de betrouwbaarheid van de CITO-scores.

Wat mijn fractie het meest zorgen baart, is de reactie van de onderwijsinspectie en het ministerie op deze gang van zaken. De reactie van het ministerie lijkt zich vooral te beperken tot het terugvorderen van onrechtmatig bestede subsidiegelden. Natuurlijk is het ernstig als subsidiegelden onrechtmatig zijn besteed, maar naar het oordeel van mijn fractie is het nog veel ernstiger dat die gelden niet zijn besteed aan waar ze voor bedoeld zijn: het verzorgen van kwalitatief goed onderwijs. De inspectie hoort daarop toe te zien. Wij vragen ons af of dit adequaat is gebeurd. De inspectie was op de hoogte van de discrepantie tussen de hoge Cito-eindscores en de veel zwakkere resultaten in lagere leerjaren, maar zag daarin geen reden voor verscherpt toezicht; de inspectie constateerde dat het bestuur er nauwelijks in slaagde bevoegde leerkrachten aan te trekken, maar vond niet dat het kwaliteitsprofiel van de scholen reden tot zorg gaf; de inspectie erkende dat veel familieleden van de bestuursvoorzitter op de scholen werkzaam waren, maar concludeerde dat niets wees op enige bevoorrechtiging van familie. Het roept bij mijn fractie de vraag op: hoe bont moet je het als school maken, wil de inspectie ingrijpen?

Mijn fractie is er niet op uit om de vrijheid van onderwijs ter discussie te stellen. Dat is een groot goed, maar de vrijheid van onderwijs behoort naar onze mening wel ondergeschikt te zijn aan de kwaliteit van het onderwijs. Scholen zijn geen speeltjes van bestuurders. Scholen hebben tot taak kinderen te helpen hun talenten tot ontwikkeling te brengen. Voor dat doel worden zij met gemeenschapsgeld gefinancierd en op het realiseren van die doelstelling horen zij beoordeeld te worden. Dat vereist naar het oordeel van mijn fractie een inspectie die wil weten wat er op een school aan de hand is en die ook betrokken wil zijn bij verbeteringen. Het vereist een ministerie dat niet alleen toeziet op de rechtmatige besteding van gelden, maar dat ook bereid is in te grijpen als de belangen van de leerlingen in het gedrang komen.

Juist omdat het wetsvoorstel dat wij behandelen staat of valt met de kwaliteit van de inspectie hebben wij hier zoveel aandacht aan besteed. Wij willen dus heel graag weten wat de reactie van de minister is op dit punt.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik feliciteer de minister met haar nieuwe staatssecretaris. Eerder heeft hij in deze Kamer laten zien bekwaam te zijn en bereid te zijn tot een serieus politiek debat. Hopelijk kunnen wij dat

vanavond ook van de minister verwachten. Aan de overkant van het Binnenhof heeft de minister alle fracties kunnen overtuigen, behalve die van de SP. Zij mag van mij vanavond in deze Kamer een nieuwe poging wagen, terwijl ik haar aandacht vraag voor onze bezwaren.

Met veel plezier heb ik de concept-bekwaamheidseisen gelezen, die onlangs zijn vastgesteld door de Stichting beroepskwaliteit leraren en ander onderwijspersoneel. Het is een prachtige naam, wij korten die af als SBL. Het is vermakelijke lectuur. Enkele voorbeelden uit de set voor het voorbereidend hoger onderwijs. De eis: de leraar voorbereidend hoger onderwijs onderschrijft zijn interpersoonlijke verantwoordelijkheid. Indicator: de leraar ziet wat er gebeurt in de groep waarmee hij werkt; hij luistert naar de leerlingen en reageert op hen. Het is een knappe docent die het voor elkaar krijgt om dit niet te doen. Een andere eis: de leraar voorbereidend hoger onderwijs onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's. Indicator: hij houdt rekening met zijn collega's en met de belangen van zijn school. U hoort het goed, voorzitter, een docent houdt niet alleen rekening met zijn collega's. Nee, hij houdt ook nog rekening met de belangen van zijn school. Dat zit dus wel snor. De derde en laatste eis: de leraar voorbereidend hoger onderwijs onderschrijft zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen professionele ontwikkeling. Indicator: hij signaleert relevante ontwikkelingen in de samenleving, het bedrijfsleven en het onderwijs en trekt daaruit consequenties voor zijn professionele ontwikkeling. Dat is nogal wat. Wat zijn relevante ontwikkelingen in de samenleving? Wat zijn consequenties voor een professionele ontwikkeling? Met deze eisen denk ik niet dat ik ooit leraar zou kunnen worden in het voorbereidend hoger onderwijs. Ik ben benieuwd of de andere woordvoerders het zouden durven. Zou de minister het zelf durven als deze eis zou worden gesteld?

Deze voorbeelden geef ik zeker niet omdat ik de opstellers van de bekwaamheidseisen voor de gek wil houden, integendeel. Het omvangrijke voorstel dat maar liefst 70 pagina's beslaat, is volgens mij met veel betrokkenheid en kennis van zaken opgesteld. Het geeft ook een aardig overzicht van de verschillende componenten waarop bekwaamheid van mensen in het onderwijs te meten is.

Mijn fractie vraagt zich echter af wat onderwijstellingen met bekwaamheidseisen in deze vorm moeten. Om zinvol te zijn moeten die eisen worden vertaald naar de specifieke praktijk van de school. Wie moet dat doen en wie moet dat dan weer beoordelen? Mijn eerste vraag aan de minister is dan ook of zij de angst deelt van mijn fractie dat veel leraren en andere betrokkenen deze bekwaamheidseisen met een vriendelijke glimlach in ontvangst zullen nemen om ze vervolgens meewarig hoofdschuddend als ondoordringbare bureaucratie in de prullenbak te werken. Deelt de minister de mening van mijn fractie dat dit een zegen zou zijn voor het onderwijs?

Met dit voorstel geeft de minister blijk van zeer veel goede bedoelingen. Het is volgens mijn fractie goed dat algemene eisen worden gesteld aan de toelating tot beroepen in het onderwijs. Goed is, dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen bevoegdheid en bekwaamheid. Mijn

fractie kan instemmen met het adagium “eens bevoegd is niet altijd bekwaam”. Goed is ook, dat het onderwijsveld een stem krijgt in het invullen van die bekwaamheidseisen. Goed is tevens, dat deze eisen laten zien dat leraar zijn meer is dan kennisinstructeur zijn. Echter, om het wetsvoorstel de goedkeuring van de SP-fractie te doen verkrijgen, moeten er nog enkele zaken worden opgehelderd. Vragen hebben wij over de onderbelichting van opvoedingsvaardigheden en de overdracht van cognitieve vaardigheden, over het platform dat de bekwaamheidseisen actueel moet houden en over het geschiktheidsonderzoek van zij-instromers.

Ik ben docent aan de universiteit van Amsterdam. Ik heb nooit ordeproblemen. Behalve misschien tijdens een korte huilbui in de pauze, bijvoorbeeld als een van de studenten die nacht zijn of haar geliefde heeft verloren, wordt zelden een beroep gedaan op mijn opvoedkundige kwaliteit. Dat is wel anders als ik les ga geven op het vmbo in bijvoorbeeld Amsterdam. Dan worden er heel andere eisen aan mij gesteld om de aandacht van een groep vast te houden. Dan moet ik mijzelf de vraag stellen hoe ik deze nog veelal ongevormde jongeren kan helpen om uit te groeien, op te groeien tot trotse burgers. In de huidige bekwaamheidseisen vond ik maar weinig terug over zaken als orde houden en opvoeden. Ziet de minister het als haar verantwoordelijkheid dat leraren en andere betrokkenen in staat zijn om orde te houden en jongeren te ondersteunen in hun ontwikkeling tot zelfstandige burgers? Zo ja, dient het onderwijs dan meer ondersteuning te krijgen, bijvoorbeeld voor mentoruren en opvoedingsondersteuning voor ouders?

Ook het wat softe karakter van de huidige bekwaamheidseisen stelde mijn fractie teleur: veel agogie, weinig cognitie. En dat, terwijl het kabinet de kenniseconomie zo hoog in het vaandel voert. Veel wordt gesproken over individuele pedagogische organisatorische en sociale bekwaamheden. Weinig vond mijn fractie terug over bijvoorbeeld vakinhoudelijke aspecten. Dat maakt het beroep van leraar naar mijn opvatting te laagdrempelig, wat niet bevorderlijk is voor de maatschappelijke status van het leraarschap. Het is geen geheim dat afgestudeerden, met name van de pedagogische academie, te maken hebben met een kennisachterstand. Deelt de minister deze opvatting? Ziet de minister het als haar verantwoordelijkheid dat leraren voldoende inhoudelijke kennis hebben? Zo ja, hoe gaat zij dat verzekeren?

Bekwaamheidseisen worden niet alleen gesteld aan leraren, maar bijvoorbeeld ook aan schoolmanagers. Deelt de minister de opvatting van mijn fractie dat ook schoolmanagers, dus ook directeuren en adjunct-directeuren, te allen tijde moeten voldoen aan een minimum aan vakinhoudelijk en pedagogische bekwaamheden en dat zij minimaal een dagdeel per week moeten blijven meedraaien in de klassen, als zij niet bekwaam zijn om dat als leraar te doen, dan toch in ieder geval als klassenassistent?

Als de minister hiermee kan instemmen, heb ik nog wat andere vragen over het plan voor het instellen van een landelijk platform voor alle onderwijsberoepen dat, als ik het goed heb begrepen, de bekwaamheidseisen nader moet invullen en in ieder geval actueel moet houden. Onduidelijk is voor mijn fractie wie nu wel en wie niet

deel van dit platform gaat uitmaken. Vindt de minister het haar verantwoordelijkheid dat er ook voldoende deelnemers namens de leraren en ondersteuners zitting hebben in dit platform? Klopt het dat de lerarenopleidingen en de pedagogische academies niet zullen plaatsnemen in dit platform?

Het belangrijkste punt van kritiek van mijn fractie betreft de zij-instromers. Deze mensen kunnen een welkome aanvulling zijn op het lerarenteam en kunnen zelfs een oplossing zijn voor het lerarentekort. Van belang is wel dat aan hen dezelfde bekwaamheidseisen worden gesteld als aan reguliere docenten. De beloning dient trouwens ook hetzelfde te zijn, maar daarover gaat dit debat niet. Geschiktheidsonderzoek, ook wel assessment genoemd, moet uitmaken welke vrijstellingen zij-instromers eventueel kunnen krijgen. De beoordeling hiervan wordt niet in de eerste plaats overgelaten aan de lerarenopleidingen. Graag hoor ik van de minister waarom niet.

De afgelopen jaren is een commerciële markt ontstaan van assessment-bureaus, die voor allerlei beroepen de competenties van mensen bepalen. Soms vraag ik mij wel eens af: hoe weten die mensen dat nu allemaal? Hoe komt het dat deze bureaus meer kennis hebben dan mensen uit de betreffende beroepsgroepen? Wat heeft de minister doen besluiten dat deze bureaus pedagogische en cognitieve bekwaamheden beter kunnen beoordelen? Wat kosten die commerciële bekwaamheidsonderzoeken overigens?

Aan zij-instromers moeten dezelfde eisen worden gesteld als aan reguliere leraren. Dat is wel zo goed voor de agogiek op de scholen. Is het waar dat zij-instromers drie jaar onbevoegd voor de klas kunnen staan? En, zo ja, waarop baseert de minister dan haar oordeel dat leerlingen drie jaar lang les kunnen krijgen van een onbevoegde leraar?

Er zijn te veel openstaande vragen om nu al “ja” tegen deze wetsvoorstellen te kunnen zeggen. De wetten die wij hier goedkeuren, mogen naar de overtuiging van mijn fractie niet zo veel vragen oproepen, zeker niet als het gaat om onderwijswetten. Dergelijke wetten hebben mensen in het onderwijs immers al vaak genoeg tot wanhoop gedreven. Hopelijk kan de minister mij alsnog overtuigen door op de door mijn fractie gestelde vragen en geopperde verbeteringen ruimhartig en positief te reageren.

*N

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van de SGP.

Het wetsvoorstel dat wij vanavond bespreken, kent een voorgeschiedenis van meer dan tien jaar. Het is de inzet van wetsvoorstel om de inhoud van het leraar-zijn blijvend aan kwaliteitseisen te binden.

Met het wetsvoorstel wordt beoogd dat bij algemene maatregel van bestuur bekwaamheidseisen worden vastgesteld aan onderwijsgeevenden in verschillende vormen van onderwijs en aan onderwijsgerelateerde werkzaamheden van ander personeel. De bekwaamheidseisen moeten betrekking hebben op kennis, inzicht en vaardigheid op pedagogisch-didactisch terrein en op vakbekwaamheid. Daarnaast

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

beoogt men met het wetsvoorstel scholen er zelf voor te laten zorgen dat leerkrachten hun bekwaamheid onderhouden. Ten slotte wordt in het wetsvoorstel geregeld dat zij-instromers eenvoudiger kunnen instromen. Het is dus de bedoeling om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen en tegelijkertijd de instroom in het onderwijsvak te vereenvoudigen.

Zoals onze fracties tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer constateren ook wij in deze Kamer met tevredenheid dat de regering met dit wetsvoorstel haar verantwoordelijkheid neemt voor een kwalitatief en professioneel goed lerarencorps, dat bovendien op een adequate wijze om kan gaan met het te verwachten nijpende lerarentekort.

Vanaf het begin hebben wij positief gestaan tegenover de doelstellingen van het wetsvoorstel. Ook in het onderwijs geldt dat iemand die een bevoegdheid heeft om in het onderwijs werkzaam te zijn, in welke functie dan ook, niet automatisch een vast en voor altijd geldend hoog niveau van beroepsuitoefening heeft. Het is in het onderwijs gewoon noodzakelijk gebleken om blijvend aandacht te besteden aan bij- en nascholing. Het blijkt ook op sommige scholen al te werken. Het wetsvoorstel geeft met andere woorden een formele basis voor een al gegroeide praktijk.

Het doel van het wetsvoorstel heeft volledig onze instemming. Bij het middel kan echter een aantal kritische vragen worden gesteld. Dat hebben wij ook via de schriftelijke inbreng laten weten. Wij bedanken de minister voor haar antwoorden op onze vragen, maar helemaal tevreden zijn wij niet. Het middel zoals in het wetsvoorstel wordt beoogd, wijkt namelijk nogal af van wat onder het tweede kabinet Kok werd beoogd. Uiteindelijk is niet gekozen voor het aanvankelijk voornemen om een wet op het leraarschap tot stand te brengen, waarvan de regeling voor een register deel zou uitmaken.

Wij denken dat die weg minder administratieve lasten voor het onderwijs met zich zou hebben gebracht en ook minder financiële lasten. Wij zijn er niet helemaal gerust op dat de nu voorgestane weg de bureaucratie niet zal doen toenemen en dat gelden, bestemd voor het onderwijs, niet naar die bureaucratie zullen afvloeien. Zowel de bekwaamheidseisen als het onderhouden daarvan zouden ons inziens eerder bij de leraren en hun organisaties gelegd moeten worden dan bij de onderwijsinstanties.

Ook is bij een dergelijke aanpak blijvend onderhoud van bekwaamheidseisen bij minder aanbod van leraren gegarandeerd, omdat invloed van de situatie op de arbeidsmarkt van het onderwijs dan is uitgesloten. Nu dreigt het gevaar dat het bevoegde gezag op scholen bij krapte aan leraren het onderhouden van de bekwaamheden van het onderwijspersoneel, en dus het recht op nascholing, minder serieus neemt: een leraar zorgt zelf voor zijn opleiding en hij kan dat ook best doen voor zijn bij- en nascholing. Bekwaamheid van het lerarencorps dient daarom verplicht gesteld te worden. Dat kan een groot pluspunt worden genoemd, gezien de enorme hoeveelheid ontwikkelingen in het onderwijsveld. Het feit dat de Stichting Beroepskwaliteit Leraren betrokken is geweest bij de totstandkoming van de concepteindversie van de bekwaamheidseisen geeft ons het vertrouwen dat ook in het onderwijsveld voldoende draagvlak bestaat voor

de omschakeling. Laten wij niet vergeten dat het verplichtstellen van het bijhouden van de onderwijsbekwaamheid, met een toets eens in de 6 jaar, een cultuuromslag betekent. Er is niet langer sprake van vrijblijvendheid. De minister zal daarom bij de opzet van het voorliggende wetsvoorstel niet alleen beleidsmatig ondersteuning moeten verlenen, maar ook met middelen over de brug moeten komen. Het kan niet zo zijn dat er wel sprake is van het uitbreiden van de verantwoordelijkheden van scholen, maar dat er geen middelen worden vrijgemaakt. De minister heeft in de Tweede Kamer niet duidelijk kunnen maken om welk bedrag en om welke termijn het gaat. Ook in de memorie van antwoord blijft de beantwoording van onze vragen vaag. Er zal structureel een bedrag vrijgemaakt moeten worden om blijvend de bekwaamheid bij te houden, dus niet alleen voor 2004 en 2005. Kan de minister daar nog eens op ingaan?

Het wetsvoorstel sluit volgens de minister aan bij de wens van het kabinet, de autonomie van scholen te vergroten en zoveel mogelijk te dereguleren. Ook onze fracties hebben als inzet scholen zoveel mogelijk vrijheid en ruimte te geven. Hoewel wij liever een andere weg of een ander stelsel hadden gezien, verdienen autonomie en deregulering veel aandacht als het gaat om het vaststellen van bekwaamheidseisen. Scholen kunnen het beste bepalen waar behoefte aan bestaat. Wij kunnen het ook aan de scholen zelf overlaten gelet op de bekwaamheidseisen die zijn opgesteld door de beroepsgroep. Scholen kunnen en moeten ruimte krijgen voor het voeren van eigen beleid. De initiatieven tot deregulering en autonomie krijgen daarom onze steun, maar wij willen wel benadrukken dat het met dit wetsvoorstel niet in goede bedoelingen moet blijven steken. Onze fracties zijn er niet helemaal gerust op dat het voorliggende wetsvoorstel niet uiteindelijk tot meer regulering zal leiden. Er zal sprake zijn van wettelijke regelgeving, AMvB's en ministeriële regelingen, waarbij het er dus al met al niet overzichtelijker op wordt. Wij zijn er nog niet van overtuigd dat het stellen van bekwaamheidseisen bij AMvB's de gewenste deregulering tot gevolg heeft. De vraag is of de gekozen middelen wel effectief zullen zijn. Onze fracties wachten de ontwikkeling van de vaststelling van de minimumnormen af. Wij pleiten voor echte minimumnormen, die zoveel mogelijk door de beroepsgroep zelf worden aangedragen.

Vanwege onze aarzelingen zijn wij positief over de voorgestelde voorhangprocedure. Het wordt ons mogelijk gemaakt om bijtijds in te grijpen als toch sprake is van overregulering. Er is echter nog onduidelijkheid over het vervolgtraject van het opstellen van minimumnormen. Kan de minister aangeven hoe ver zij is met het opstellen van die normen? Het ligt voor de hand dat wij die moeite hebben met de dreiging van te veel bureaucratie, ook moeite hebben met het in te richten platform voor formulering van bekwaamheidseisen. Onze fracties vinden dat eigenlijk een overbodige instantie. Een en ander kan ook vanuit de beroepsgroep zelf geregeld worden; daar is de overheid verder niet voor nodig. Zoals eerder gezegd is de beroepsgroep er best toe in staat, haar verantwoordelijkheid te nemen; dat is gebleken. Feitelijk is dit echter niet anders dan nakaarten, want het platform komt er toch. De samenstelling is nog onzeker. Kan de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

minister al wat meer zeggen over de samenstelling van dit platform? Mijn fractie vindt het namelijk uitermate belangrijk dat het platform bestaat uit vertegenwoordigers van de beroepsgroep.

Wij zijn er teleurgesteld over dat ook voor het godsdienstonderwijs vakbekwaamheidseisen worden gesteld. Het lijkt te moeten worden gezien als een poging van een deel van de Tweede Kamer om grip te krijgen op het godsdienstonderwijs, niet alleen waar het gaat om bekwaamheidseisen, maar ook als het gaat om vakinhoudelijke eisen. Onze fracties sluiten niet uit dat het wordt gevoed uit de wens grip te krijgen op het islamitisch godsdienstonderwijs. Ook dat vinden onze fracties teleurstellend, aangezien al diverse malen is gebleken dat het slechts bij een heel klein aantal islamitische scholen misgaat. Bovendien is het ook niet nodig, want de inspectie heeft voldoende middelen om dan in te grijpen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Kan de heer Schuurman nog eens uitleggen wat er in vredesnaam voor bezwaar tegen is om aan godsdienstleraren bekwaamheidseisen te stellen? De meesten van ons die op christelijke scholen hebben gezeten, herinneren zich zeer wel hoe de plaatselijke predikant of priester het onderwijs verzorgde. Dat was eenvoudigweg niet professioneel. Wat is er meer in het belang van het godsdienstonderwijs dan om dat te professionaliseren?

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Dit punt heb ik ook bij andere onderwerpen in mijn bijdrage aan de orde gesteld. Ik ben het met mevrouw Dupuis eens dat er bekwaamheidseisen moeten worden gesteld; hierop kom ik nog terug. Ik wil dat echter liever overlaten aan de mensen die daarvoor verantwoordelijk zijn. Dit geldt ook voor het platform en de zaken die worden geregeld in de AMvB's. Ik had eerder verwacht dat ik hierbij steun zou krijgen van mevrouw Dupuis, dan dat zij mij zou afvallen. Zij heeft in de schriftelijke inbreng -- haar bijdrage heb ik nog niet gehoord -- ervoor gepleit om de verantwoordelijkheid vooral bij het onderwijsveld zelf te leggen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Dat heb ik niet gedaan, maar op zichzelf is het juist. Dat neemt niet weg dat het gaat om een protest tegen het benoemen van bekwaamheidseisen voor het godsdienstonderwijs. Daar heeft de VVD-fractie echt geen enkel bezwaar tegen. Integendeel, het is in ieders belang. Dat herhaal ik.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Misschien is het goed als ik eerst mijn verhaal afmaak; op dit punt kan ik nog wel een interventie van mevrouw Dupuis verwachten. Uit de woorden van de minister in de memorie van antwoord blijkt al dat hiermee op het randje wordt gebalanceerd in het licht van de artikelen 6 en 23 van de Grondwet.

Het is dus niet nodig dat er in het licht van bepaalde misstanden eisen worden gesteld, omdat er voldoende middelen zijn om in te grijpen. Het voorstel van onze fracties is dan ook om de discussie zoveel mogelijk inhoudelijk zuiver te voeren, los van alle kabaal over islamitische scholen.

Ondertussen zit de minister door het aannemen van het amendement van de LPF-fractie met een probleem waar zij eigenlijk niet aan wil. Zij moet wel bekwaamheidseisen stellen, maar met grote weerzin, zo lijkt het. Zij erkent de spanning die het amendement op kan leveren met de artikelen 6 en 23 van de Grondwet, maar zal toch ook vakbekwaamheidseisen stellen. Op verschillende manieren probeert de minister aan te geven dat het stellen van bekwaamheidseisen niet in strijd hoeft te zijn met artikel 6 en 23, zolang wij ons beperken tot de bekwaamheidseisen en ons niet met de inhoud van het vak gaan bemoeien. Uit de memorie van antwoord blijkt dat de regering zich van een mogelijk spanningsveld bewust is. Onze fracties menen dat de minister met haar opmerkingen hierover in de memorie van antwoord op het randje balanceert.

Het hoeft op zichzelf niet kwalijk te zijn om ook aan godsdienstleraren -- in zekere zin beantwoord ik hiermee mevrouw Dupuis -- objectieve pedagogische en didactische eisen te stellen. Onze fracties hebben er wel vertrouwen in dat zal blijken dat scholen zelf in staat zijn om bekwaame docenten aan te trekken. Op dit moment wordt er bovendien in het bijzonder onderwijs al nagedacht over de te stellen normen op dit vlak. Het gaat echter wringen bij de vakinhoudelijke bekwaamheidseisen. Kan de minister nog eens aangeven hoe zij ook in de toekomst denkt te kunnen garanderen dat er geen sprake zal zijn van het voorschrijven van vakinhoudelijke bekwaamheidseisen? Kan zij ook aangeven hoe zij denkt dat haar voorstel zich verhoudt tot de geest van het ingediende amendement?

Er is namelijk in de Tweede Kamer duidelijk over gesproken dat in het amendement juist geen onderscheid wordt gemaakt tussen vakinhoud en vakdidactiek. Is de list van Tom Poes, die de minister toezegde, echt afdoende?

Ten slotte wil onze fractie graag weten of de minister al exact kan aangeven hoe de bekwaamheidseisen voor de godsdienstonderwijzer worden samengesteld. Wie worden daarbij betrokken? Hoe wordt gegarandeerd dat daarbij vakinhoudelijke eisen worden gesteld die door alle scholen worden gedragen?

Wij staan nogal kritisch tegenover dit wetsvoorstel; niet tegenover de doelstellingen, maar wel tegenover de middelen waarmee de verschillende doelstellingen moeten worden bereikt. Met aandacht zullen wij luisteren naar de reactie van de minister op onze kritische inbreng.

*N

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Namens de VVD-fractie bespreek ik nog kort een aantal punten uit dit wetsvoorstel. In het voorlopig verslag en de memorie van antwoord hebben wij al het een en ander gewisseld, maar toch hebben wij nog drie punten. Ten eerste kom ik namens de VVD-fractie terug op het punt van de door ons aan de orde gestelde eenzijdige oriëntatie van het wetsvoorstel op de pedagogisch-didactische en sociale bekwaamheidseisen van leraren. Ten tweede hebben wij commentaar op de paragraaf uit de memorie van antwoord over de relatie tussen bevoegdheid en bekwaamheid. Ten slotte veroorlooft de fractie zich nog

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

een korte algemene beschouwing over de doelstelling van dit wetsvoorstel en dan in het bijzonder afgezet tegen de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG).

De minister is uitvoerig ingegaan op ons commentaar over de eenzijdige oriëntatie op de pedagogisch-didactische bekwaamheidseisen. Zij heeft aan de memorie van antwoord bovendien een beschrijving toegevoegd van de bekwaamheidseisen, die zullen worden gesteld aan de leraren van de diverse onderwijsniveau's, te weten het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie, en het voorbereidend hoger onderwijs. Veel dank hiervoor aan de minister. Het is inderdaad verhelderend. Het valt niet te ontkennen dat de vakinhoudelijke kennis van de leraar wordt genoemd. Toch blijft na bestudering van de drie aangeboden sets bij ons de vraag bestaan of de beschrijving van de vakinhoudelijke kennis niet stiefmoederlijk is bedeed. Bij elk onderwijsniveau worden zeven competenties genoemd met daaraan gekoppeld bekwaamheidseisen. Eén daarvan betreft de vakinhoudelijke kennis en die is nauwelijks geëxpliciteerd. Alleen bij het voorbereidend hoger onderwijs zijn de vakinhoudelijke bekwaamheidseisen wel geëxpliciteerd.

Maar verder rijst het beeld op van de wellicht sociaalvaardige en antiautoritaire leraar van de jaren zeventig. Pieter Jaap in tuinbroek en met lange haren. Wij lezen over interpersoonlijke competentie, pedagogische competentie, vakinhoudelijke en didactische competentie, organisatorische competentie, competentie in het samenwerken met collega's en met de omgeving, en competentie in reflectie en ontwikkeling. Van de laatste vier competenties lijkt in elk geval te gelden dat ze niet kenmerkend zijn voor de leraar; het zijn vaardigheden die vrijwel iedere werknemer nodig heeft. Daarnaast blijft het beeld bestaan dat de vakinhoudelijke kennis slechts een zeer beperkt onderdeel is van de vele vereiste competenties van de leraar. Dat is onder meer het geval doordat geen relatie meer wordt gelegd met het type opleiding die de docent heeft gevolgd. De aandacht ervoor is marginaal en vaag. Dat blijkt bijvoorbeeld in de formulering van bekwaamheidseis nummer drie bij het primair onderwijs. Ik citeer: "De leraar primair onderwijs onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid". Zwakker kan het niet gezegd: "de leraar onderschrijft". Wat bedoelt men daarmee? Kan de formulering niet krachtiger en preciezer?

De tweede bekwaamheidseis luidt: "Hij heeft voldoende kennis en vaardigheid op het gebied van de onderwijsinhouden en de didactiek om een krachtige leeromgeving tot stand te brengen waarin de kinderen zich de culturele bagage eigen kunnen maken die de maatschappij vereist".

Dit wordt nader uitgelegd, maar in het erop volgende rijtje gaat het vrijwel alleen over de didactiek. Waarom staat er bijvoorbeeld niet gewoon dat de leraar -- elke leraar -- tenminste de Nederlandse taal, geschiedenis, geografie en cultuur uitstekend beheerst? De VVD-fractie blijft verontrust over de geringe aandacht voor kennisinhoud. Zij blijft zich ook afvragen wat de winst is van de vervanging van de bevoegdheid door dit soort bekwaamheidseisen. Wil de minister dat nog eens toelichten?

Over dit punt merk ik ook nog het volgende op. De minister zegt dat het de bedoeling is dat scholen meer helderheid krijgen over de competenties van de leraar. De beschrijvingen die nu zijn overlegd, lijken echter bijkans ontoetsbaar te zijn. Waarom denkt de minister dat het zo meer helder is? Ons lijkt eerder het tegendeel het geval te zijn. De minister merkt op: bepalend is nu -- dus met de invoering van deze wet -- of voldaan wordt aan bekwaamheidseisen, ongeacht de weg die daartoe heeft geleid. Misschien slaat dit op de zij-instromers, maar toch zouden wij willen weten waar men dan al die competenties leert. Welke garantie kan een school en dus ook de ouders krijgen dat de leraar deze werkelijk bezit? De VVD-fractie zou graag de ruimte krijgen om de AMvB's met betrekking tot de bekwaamheidseisen via een voorhangprocedure te bekijken voordat zij definitief zijn. Hoewel ik dit nog niet heb gezien, begrijp ik echter dat hiervan al melding is gemaakt.

Ik kom te spreken over de basale doelstelling van deze wet, namelijk de versteviging en "upgrading" van het leraarsambt. Wij vinden dit ook hard nodig. Of deze wet het behalen van die doelstelling mogelijk zal maken, is voor ons echter zeer de vraag. Het is natuurlijk sowieso de vraag of zo'n pretentieuze doelstelling met wetgeving te bereiken is. Als wij naar de Wet BIO kijken, wordt deze vraag wel bijzonder dringend. Het is een massa woorden waarin uiteindelijk maar twee zeer voorlopige en voorzichtige beleidswijzigingen te lezen zijn, namelijk dat bij AMvB bekwaamheidseisen voor leraren worden vastgesteld en dat de scholen beleid zullen ontwikkelen omtrent het onderhouden van bekwaamheden van hun personeel. Over dat eerste punt sprak ik zojuist. Van het tweede punt moeten wij nog zien wat er van terecht komt.

Tot slot wil ik deze Wet BIO vergelijken met de meest voor de hand liggende andere wetgeving op het gebied van een belangrijke maatschappelijke beroepsgroep, namelijk de hulpverleners in de gezondheidszorg. Het gaat dan om de Wet BIG. Dan valt nog eens extra op hoe mager de Wet BIO is, terwijl het belang van het leraarschap voor ons allen, maar in ieder geval voor de VVD-fractie, evident is. Wat staat er allemaal in de Wet BIG? Ik noem een aantal voor een beroep belangrijke zaken als titelbescherming, inschrijving in een register, erkenning van de diverse specialismen binnen een beroepsgroep, voorbehouden handelingen, maatregelen wegens ongeschiktheid en een tuchtrecht. Dit alles geeft body en structuur aan de beroepen in de gezondheidszorg en dit heeft het leraarsberoep ook zo hard nodig. Onze volgende vraag aan de minister is dan ook waarom de Wet BIO niet steviger kon. Waarom lijkt er niet ten minste een poging te zijn gedaan om het leraarsberoep werkelijk zwaar neer te zetten? Wij vinden het een gemiste kans.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Wat het laatste punt betreft, is er behoorlijk wat overeenstemming met mijn kritiek op het wetsvoorstel. Maar waarom zet u die kritiek niet voort op het punt dat u juist aanroerde, namelijk dat er bij de wet wel allerlei bekwaamheidseisen met betrekking tot het godsdienstonderwijs moeten worden vastgesteld? Ik

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

heb ervoor gepleit om dat ook maar terug te brengen bij de desbetreffende organisaties.

Mevrouw **Dupuis** (D66): De reden waarom ik daaraan niet speciaal aandacht heb besteed, is omdat het consistent is dat, als er bekwaamheidseisen worden gesteld, dit aan allen te doen. Dan maakt het voor de VVD-fractie inderdaad niet uit of dat aan leraren in de cognitieve vakken is, of aan leraren in het godsdienstonderwijs. Wij hebben er geen enkele behoefte aan om onderscheid te maken tussen de leraren godsdienstonderwijs en andere leraren. Ze moeten gewoon goede leraren zijn qua kennis van hun vak. Je hoeft als docent godsdienstonderwijs je leerlingen er natuurlijk niet toe te brengen om te geloven in een bepaalde leer, maar je moet het wel correct kunnen vertellen. Dat is een inhoudelijke bekwaamheidseis waar ook de leraar godsdienst niet onderuit kan.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Ik begrijp dat u de bekwaamheidseisen voor alle vakken op dezelfde wijze wilt behandelen. Maar hoe gaat u dan om met de artikelen 6 en 23 van de Grondwet? Daarmee kan heel gemakkelijk spanning ontstaan.

Mevrouw **Dupuis** (D66): Die spanning zien wij niet. Over de vrijheid van onderwijs is een studeerkamer vol boeken volgeschreven. Nergens staat echter dat de vrijheid van onderwijs inhoudt dat je geen bekwaamheidseisen aan leraren godsdienstonderwijs zou mogen stellen. Dat is ook nooit de bedoeling van de wetgever geweest. Het is eenvoudigweg iets wat er niet uit volgt.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Als ik uw kritiek zie over de inhoud van de wet, dan zou ik zeggen: hoeveel te meer geldt dat dan voor vakken waar de Grondwet op zijn minst in het geding is?

Mevrouw **Dupuis** (D66): Dat is een kwestie van interpretatie. Wij denken niet dat de Grondwet hier in het geding is. Wij blijven de godsdienstleraar zien als een leraar zoals alle anderen.

*N

De heer **Klink** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie heeft met instemming kennis genomen van het wetsvoorstel op de beroepen in het onderwijs. Het is een goede zaak dat de toelating tot het beroep van leerkracht voortaan wordt bepaald door bekwaamheidseisen, zeker tegen de achtergrond van een dreigend tekort aan gekwalificeerde leerkrachten. Bepalend wordt vooral of leerkrachten voldoen aan die bekwaamheidseisen. Het onderwijscurriculum of de opleiding die is gevolgd blijven natuurlijk van belang, maar dan wel als functie van die bekwaamheden. Bovendien geldt: eens bevoegd is niet altijd bekwaam. Wij onderschrijven dat.

In het verlengde hiervan verlangt de CDA-fractie nog wel een toelichting op het niveau van de bekwaamheidseisen. Tijdens de wetgevingsprocedure is verschillende keren de vraag aan de orde geweest naar de bredere inzetbaarheid van leerkrachten in met name de

eerste leerjaren van het VO. Daar doet zich immers een spanningsveld voor tussen de brede inzet van leerkrachten, met alle voordelen van dien, en de eisen die de kwaliteit van het onderwijs en van de leerkracht moeten waarborgen. De minister heeft eerder aangegeven dat leraren die voldoen aan bekwaamheidseisen, maar die ook inzetbaar willen zijn in een ander deel van het onderwijsprogramma, binnen een begrensde periode zullen moeten voldoen aan de bekwaamheidseisen die gelden voor dat nieuwe vak. Zij verwees daarbij naar artikel 33, lid 4 van de Wet op het voortgezet onderwijs.

Een geslaagde bijscholing is dus nodig om bevoegd les te gaan geven in dat nieuwe vak, maar met die constatering is nog niet alles gezegd, bijvoorbeeld over het niveau van de bekwaamheidseisen die dan gelden. Het papiertje moet wel worden gehaald, maar wat houdt dat papiertje precies in?

In het kader van dit wetsvoorstel is er discussie geweest over de vraag of er bekwaamheidseisen zouden moeten komen die specifiek zijn toegesneden op de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs. Is de discussie over die specifiek op deze twee jaren toegesneden bekwaamheidseisen met deze wetsvoorstellen van de baan of zal deze terugkeren op het moment dat de AMvB's worden vastgesteld en komen wij daar dan nog over te spreken? In algemene zin geldt dat wij, evenals andere fracties, sterk hechten aan een toereikend niveau van kennis en kennis van zaken bij leerkrachten. Die moeten in AMvB's terug te vinden zijn. Die mogen niet ondersneeuwen bij didactische vaardigheden of de beschikbaarheid van zo veel mogelijk mensen en een brede inzetbaarheid van leraren. Dat vergt dus bekwaamheidseisen die vakinhoudelijk gericht en te operationaliseren zijn en een relatie kennen met de opleidingen voor leerkrachten, zoals mevrouw Dupuis zo even zei.

De CDA-fractie heeft bij de schriftelijke voorbereiding van de behandeling van het wetsvoorstel gevraagd naar de rol van de inspectie bij de verdere professionalisering van zittende leerkrachten. In hoeverre kan de inspectie eisen stellen aan de bijscholing van leerkrachten als deze niet meer aan de minimumeisen, die immers periodiek herijkt worden, voldoen? Is er een min of meer dwingende rol voor de inspectie weggelegd op basis van artikel 3 van de WOT? Of is er vooral sprake van stimulerend toezicht?

De minister geeft in de memorie van antwoord en in eerdere stukken te kennen dat het wetsvoorstel een opdracht geeft aan de scholen om ervoor te zorgen dat personeel voldoende bekwaam blijft. Ook moet voor elk personeelslid een bekwaamheidsdossier worden bijgehouden. Op deze punten is nalevingstoezicht van de kant van de inspectie aan de orde. Er kunnen dus sancties volgen als een school bijvoorbeeld geen dossiers bijhoudt. Daarnaast is er sprake van stimulerend toezicht en van het bevorderen van de deugdelijkheid. Als er signalen zijn dat het niet goed is gesteld met de kwaliteit van het onderwijs in een school en het onderhoud van bekwaamheden tekort schiet, kan en zal de inspectie in overleg treden met het bevoegd gezag. Op dit punt wil de CDA-fractie graag enige verheldering.

Stel een school houdt bijvoorbeeld netjes de bekwaamheidseisen bij -- dat is procedureel allemaal mooi in orde -- maar inhoudelijk blijkt dat de bekwaamheden, gemeten naar de periodiek herijkte minimumkwaliteitseisen, ontoereikend onderhouden zijn of worden. Is dat al een reden voor de inspectie om scholen dwingend aan te spreken? Of moet het gebrekkige onderhoud zich eerst gaan manifesteren in klachten over het feitelijke onderwijs en de kwaliteit daarvan voordat de inspectie daadwerkelijk kan interveniëren? Helderheid op dit punt lijkt ons van belang om de verantwoordelijkheden van de school, om hun verplichting tot rekenschap en om de bevoegdheden van de inspectie helder te krijgen.

In het verlengde hiervan rijst bij de CDA-fractie de vraag of scholen in hun verantwoording naar de eerstbetrokkenen, zoals de ouders, via bijvoorbeeld een jaarverslag, niet simpelweg helder zouden moeten maken of zittende leerkrachten zich hebben bekwaamd in de inmiddels bijgestelde bekwaamheidseisen. Dat kan desgewenst, zo leren ervaringen hiermee in Canada, op een geanonimiseerde manier gebeuren. Ouders, leerlingen en andere betrokkenen kunnen zich dan een beeld vormen van de kwaliteit van het onderwijzend personeel en zij kunnen, zo nodig, het bevoegd gezag op een passende manier corrigeren. De CDA-fractie legt op de verantwoording inzake deze bekwaamheden van de leerkrachten nogal de nadruk, juist omdat het bij de periodiek bijgestelde bekwaamheidseisen -- de minister benadrukt dit zelf ook en uiteindelijk is het een van de bedoelingen van de wet -- gaat om minimumkwaliteitseisen. Het gaat dus om vaardigheden die minimaal nodig zijn om het beroep goed uit te oefenen. Ouders en leerlingen moeten er vanuit kunnen gaan dat leerkrachten over die vaardigheden beschikken en dat zij op peil zijn gehouden. Een en ander zal de leerkrachten prikkelen om hun vaardigheden daadwerkelijk op niveau te houden en scholen zullen van onderop en van binnenuit werken aan het interne kwaliteitsbeleid.

Een opmerking heeft de CDA-fractie nog wel over de set bekwaamheidseisen gericht op de leerkrachten in het voortgezet onderwijs. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer is vrij uitvoerig stilgestaan bij de vraag of er specifieke eisen gesteld zouden moeten worden aan leerkrachten die werkzaam zijn in het vmbo. Van hen wordt met name een specifieke didactische deskundigheid gevraagd, overigens niet alleen bij de beroepsgerichte vakken, maar ook bij theoretische vakken als nederlands en engels. Inmiddels heeft het al genoemde SBL zich kennelijk over die didactische eisen gebogen en gemeld dat deze te integreren vallen in de bekwaamheidseisen die voor het voortgezet onderwijs worden ontwikkeld. Als dit nu het geval is, maken de specifiek op het vmbo gerichte vaardigheden dan deel uit van de eisen die aan alle leerkrachten (in spe) voor voortgezet onderwijs en voorbereidend hoger onderwijs worden gesteld of zal er sprake zijn van een specialisatie?

Mevrouw de voorzitter. De CDA-fractie heeft eerder schriftelijke vragen gesteld bij de grondwettigheid van het stellen van bekwaamheidseisen voor het geven van godsdienstonderwijs en het verzorgen van levensbeschouwelijk vormingsonderwijs. Verwezen is

daarbij naar artikel 6 en artikel 23 van de Grondwet. De CDA-fractie vindt het een goede zaak dat de minister te kennen heeft gegeven zich ten volle bewust te zijn van een spanningsveld. Als waarborgen geeft zij aan dat de bekwaamheidseisen zullen steunen op het professionele oordeel van de beroepsgroep. Wat de inhoud betreft wil de overheid een benadering kiezen die ervan uitgaat dat de scheiding van kerk en staat bovendien een onaantastbaar goed is. Het toezicht moet dus op afstand blijven van de inhoud die in het kader van godsdienst en levensbeschouwelijk onderwijs wordt gegeven.

De CDA-fractie heeft geen onoverkomelijke bezwaren tegen het vastleggen van bekwaamheidseisen, ook niet voor godsdienstleerkrachten, zolang maar gewaarborgd blijft dat de overheid niet treedt in hetgeen inhoudelijk gedoedeerd wordt. Procedurele waarborgen dienen zich aan in het feit dat de AMvB's uiteraard de Raad van State passeren. De voorhangprocedure biedt de volksvertegenwoordiging bovendien de mogelijkheid om de bekwaamheidseisen te toetsen. In materiële zin worden godsdienst- en onderwijsvrijheid bovendien en overigens beschermd door het EVRM. Bij een vermeende schending van de godsdienstvrijheid kan het Europese Hof om een oordeel worden gevraagd.

Wel heeft de CDA-fractie nog een enkele vraag rond de procedure in de aanloop naar het stellen van die bekwaamheidseisen. De minister constateert dat het voor de hand ligt dat bij het vaststellen van de leerinhoud zal worden aangesloten bij hetgeen besturen daaromtrent bepalen. Het woord leerinhoud is hier overigens verkeerd gekozen; het dient hier te gaan om bekwaamheidseisen. Er zijn immers geen kerndoelen, eindtermen of centrale eindexamenprogramma's voorhanden. Dus is het lastig om die bekwaamheidseisen vast te stellen. De CDA-fractie vraagt zich af hoe zich dit verhoudt tot het feit dat bekwaamheidseisen zullen steunen op het oordeel van de professionals. Ik moet hier iets aan toevoegen. Ik bedoelde te zeggen dat de minister in de memorie van antwoord gewezen heeft op het feit dat zij besturen zal inschakelen bij het vaststellen van de bekwaamheidseisen. Wij vragen hoe zich dit verhoudt tot het terugvallen op het oordeel van de professionals. Hoe ligt hier de verhouding tussen schoolbestuur en deze professionals? Wat het islamitische onderwijs betreft rijst de vraag welke instanties de minister wil gaan betrekken bij het opstellen van de bekwaamheidseisen nu er nog geen zogenoemde "aangewezen instellingen" zijn die opleidingen voor geestelijken verzorgen. Wellicht heeft de minister hier al enig zicht op.

Mevrouw de voorzitter. Ik sluit af. De CDA-fractie staat in beginsel positief tegenover het voorliggende wetsvoorstel. Dat de overheid de voorwaarden schept voor een modern personeels-, onderwijs- en nascholingsbeleid is prima. Dat de minister voorsorteert op tijden waarin het wervingsbeleid opnieuw onder spanning zal komen te staan, verheugt ons, want regeren is vooruitzien. Het is vanuit dat perspectief dat wij met deze inbreng nog enige kritische vragen over het voetlicht hebben willen brengen. *N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik spreek ook namens de fractie van D66.

Voorzitter. “Bekwaam is degene die voldoet aan de bekwaamheidseisen, bevoegd is degene die dat daadwerkelijk heeft aangetoond, en ten bewijze daarvan een getuigschrift heeft ontvangen van een daartoe bevoegde instantie”, schrijft de minister in haar memorie van antwoord. En inderdaad om bekwaamheid en bevoegdheid draait dit wetsontwerp, dat – alweer de minister citerend – “oorspronkelijk de bedoeling had om de positie van de leraar te verbeteren en ook diens aanzien in de samenleving te verbeteren”.

En dat was nodig, want onder leraren heerst sterk het gevoel dat zij in de loop van de tijd van kennisdragers – en daarmee toentertijd zelfs notabelen – geworden zijn tot kinderoppassers wie alles wat er misgaat in deze maatschappij verweten kan worden. En het spiegelbeeld daarvan vinden wij dan natuurlijk in de manier waarop onderwijsconsumenten de leerlingen en hun ouders tegen die leraar aankijken. Te vaak met het idee dat de leraar het niet beter weet, maar juist tekortschiet in de aanpak van de voortdurende problemen en ook in kennis van zaken. Dat is gelukkig niet de gehele waarheid. Er zijn ook nog steeds leraren in elke vorm van onderwijs naar wie door iedereen met respect gewezen wordt. Als je “een goede leraar” genoemd wordt, is dat nog altijd iets om trots op te zijn. Maar het omgekeerde komt ook voor.

Het onderwijs stelt ook hoge eisen. Dit komt door de inherente zwaarte van het beroep, de veranderingen in de maatschappij -- en daardoor van de leerlingen -- die het nog zwaarder maken, en door de steeds wisselende eisen van de overheid, waardoor zowel inhoudelijk als organisatorisch telkens weer van alles omgegooid moet worden. Of, zullen we hopen, móést worden. Het komt waarschijnlijk ook doordat de opleiding niet altijd adequaat geweest is, niet altijd voldoende hoge eisen gesteld heeft en dus heeft bijgedragen tot de devaluatie van het beroep.

Dat moet afgelopen zijn. Het voorliggende wetsontwerp moet daartoe bijdragen. Het regelt terecht het stellen van de bekwaamheidseisen, die teruggevonden moeten kunnen worden in de opleidingen. Wat daarin komt, moet nog bepaald worden, maar aangenomen moet worden dat de manier waarop de SBL hierop insteekt door het uitwerken van zeven competenties, richtinggevend is. Daarbij zijn enkele kanttekeningen te maken.

Het aanwijzen van competenties werkt verhelderend, omdat het duidelijk maakt welke veelsoortigheid aan kennen en kunnen iemand in huis moet hebben om dit vak te kunnen uitoefenen. Maar het uitwerken ervan maakt al te snel een gezochte en plichtmatige indruk. Enkele van mijn collega's hebben daar zwaardere termen voor gebruikt. Ik ben het daarin niet met deze collega's oneens. Dat geldt wanneer binnen de scholen in het kader van integraal personeelsbeleid op deze manier voorgekauwd moet worden wat je moet kunnen en hoe je het moet kunnen: Dat geldt ook als op deze manier een AMvB moet worden gevuld met bekwaamheden. Wees voorzichtig met dit soort uitwerkingen.

Een tweede punt is dat het leraarsberoep twee hoofdaspecten kent. Het eerste is het vak van leraar dat moet worden uitgeoefend, waarbij al die uitgewerkte competenties een rol spelen. Hoe moet je handelen om een

goede leraar te worden? Het andere is de kennis die een leraar moet hebben van het vak dat of de vakken die hij moet geven. Dat vereiste kennisniveau is heel verschillend. Je moet voor het basisonderwijs van alles en nog wat voldoende weten, niet alleen van taal, maar ook van rekenen. Voor het voortgezet onderwijs en de bve sector geldt, dat je veel moet weten van het vak waarvoor je gekozen hebt en daarnaast voldoende gezond verstand moet hebben. Voor de bovenbouw vwo is voldoende kennis waarschijnlijk zelfs het allereerste vereiste.

Het kennisniveau is in de competentiebenadering verstopt in de competentie “vakinhoudelijk en didactisch competent”, waar de nadruk meer op het didactische, je vak als leraar ligt, dan op het vakinhoudelijke, het vak wat je moet geven.

Er bestaat óók in het onderwijs neiging om vooral belang te hechten aan de vraag “of hij of zij wel met de kinderen kan omgaan”. Dat is van geweldig veel belang, ook voor het behalen van concrete leerresultaten door de leerlingen. Het belang daarvan zal ook wel groter zijn geworden. Vroeger waren de verhoudingen tussen leraar en leerling anders. Maar het is niet het enige. Dat geldt heel duidelijk voor de bovenbouw vwo waar van een leraar heel veel gevraagd wordt op het gebied van kennis, maar het geldt ook voor het primair onderwijs waar je beter geen leraar kunt hebben die te weinig gevoel heeft voor rekenen. Bij de bovenbouw vwo wordt het langzamerhand zinvol om in de gaten te houden of de instroom van universitair opgeleide leraren hier op peil blijft of nog verder gaat dalen. Het lijkt niet onmogelijk dat de nieuwe functiewaardering en de daaraan gekoppelde salariering gaat afmaken waar de hos-operatie in 1986 mee begonnen is: het onderwijs onaantrekkelijk maken voor academici. De geboortegolfgeneratie is nu nog aanwezig in het onderwijs, maar als deze eruit is, verandert er heel veel. Voor die onaantrekkelijkheid is het onderwijs tegenwoordig zelf verantwoordelijk en terecht, maar misschien kan de minister daarop blijven letten, zoals ze ook bij de andere onderwijsvormen in de gaten moet blijven houden of de kaarten niet té veel worden gezet op leraren die goed les geven en te weinig op leraren die goed weten waarover ze les moeten geven.

Daar staat tegenover dat voor het leerwegondersteunend onderwijs en misschien ook wel voor de “gewone” beroepsgerichte leerwegen in de onderbouw het belang van een overzichtelijke structuur, van een vast klassenverband en van een wat vastere relatie met een leraar het van belang kunnen maken om een leraar meer vakken, misschien zelfs wel zoveel mogelijk vakken te laten geven. Het wetsontwerp geeft daar maar heel beperkte mogelijkheden voor, althans voorzover niet straks in de AMvB daarvoor aparte regels worden gesteld. Ook daarop zou de minister straks goed moeten letten. Een bredere inzetbaarheid, zonder bureaucratische eisen, maar gestoeld op werkelijke bekwaamheid, zou voor de onderbouw van de beroepsgerichte vmbo-opleidingen gunstig kunnen zijn. Maar pas daarbij op dat dit niet leidt tot allerlei afzonderlijke bevoegdheden voor delen van het voortgezet onderwijs, die een flexibele inzet van de leraren belemmeren.

Dat de mogelijkheid van zij-instroom duidelijk wordt geregeld en daarmee wordt erkend als reguliere mogelijkheid om leraar te worden, is een goede zaak. Of van de zij-instroomregelingen veel gebruik zal worden gemaakt, lijkt mij trouwens de vraag. Want zolang er geen echte schaarste heerst -- en ik moet nog zien dat die terugkomt -- is het voor de scholen toch veel aantrekkelijker om gebruik te maken van de algemene mogelijkheden om onbevoegd, bijvoorbeeld nog studierend, of onderbevoegd personeel aan te stellen dan om gebruik te maken van de toch wat ingewikkelde en extra verplichtende regelingen van de zij-instroom. Hoe schat de minister dat in?

Dat voor zij-instroom, afgezien van de beroepsgerichte vakken, zowel voor primair als voor voortgezet onderwijs, en met wat aanvullende mogelijkheden ook voor de bve-sector, ten minste een hbo-opleiding als strikte eis geldt, is een goede zaak waar ook in perioden dat er wel echte lerarschaarste is niet aan getornd mag worden. Wie daar niet aan voldoet, moet op een andere manier, met beperkter verantwoordelijkheden, het onderwijs instromen. Daarvoor ontstaan steeds meer mogelijkheden, die in de verdere uitwerking van de wet in de AMvB's ook wel meegenomen zullen worden.

Overigens is het zinvol daarbij eens te letten op de samenhang met de regelingen van de primaire arbeidsvoorwaarden. Dat is toch ook nog steeds een verantwoordelijkheid van de minister. Daar wordt een strikt verschil gehanteerd tussen leraren en onderwijsondersteunend personeel, waarbij de onderwijsondersteuner in 8 jaar zijn maximumsalaris haalt en de leraar over datzelfde 18 jaar doet. Degene die voldoet aan de eisen voor het leraarschap, kan daarbij jaren lang zeer in het nadeel zijn ten opzichte van degenen, de ondersteuners, die hij moet aansturen. Bij het vastleggen van typen onderwijsfuncties en de daarbij behorende bekwaamheidseisen moet ook gelet worden op de rechtspositionele aspecten en de salarisaspecten van die functies, want die kunnen de toepasbaarheid ervan zeer belemmeren. Ook dat hoort bij de directe verantwoordelijkheid van de minister.

Deze modernisering van de diverse onderwijswetten is nuttig. De zij-instroom, wat daar ook in de praktijk van kome, wordt definitief geregeld. Het stelsel van bekwaamheidseisen wordt uitgebreid naar meer categorieën. Er komt iets meer mogelijkheid voor de scholen om zelf keuzes te maken zonder daarbij altijd eerst de inspectie te moeten raadplegen. En het afwijken van de gestelde eisen wordt duidelijker dan tot nu toe voor de scholen ingekaderd in vaste regels waaraan ze moeten voldoen. Dat is allemaal winst. Er hangt nog wel het een en ander af van de nader vast te stellen AMvB's. Hoe wil de minister daar verder mee omgaan? Zij stelt immers in de memorie van antwoord dat dit niet hoeft te wachten op de inrichting van het platform dat het veld moet vertegenwoordigen. Wie stelt dan vast welke eisen worden gesteld en wanneer zal dat gebeuren?

Wij horen graag de reactie van de minister.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B
!Huursubsidie!

Aan de orde is de behandeling van:
-het wetsvoorstel Wijziging van de Huursubsidiewet (verhoging van het gedeelte van de rekenuur dat voor rekening van de huurder blijft) (29463).

De **voorzitter**: Ik heet van harte welkom minister Dekker.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Het wetgevingsproces behoort zorgvuldig te verlopen. In algemeenheid zal iedereen die stelling onderschrijven, maar daarmee zijn wij er nog niet. Wij maken regels en afspraken over wat in ieder geval procedureel onder zorgvuldig wordt verstaan. Het blijkt echter dat die regels met voeten getreden worden wanneer het politiek zo uitkomt. Over de procedurele kant rond de behandeling van dit wetsvoorstel is de vorige week tijdens het ordedebat al het een en ander gezegd. Samengevat kan gesteld worden dat alle fracties geïrriteerd waren over de onzorgvuldige behandeling van dit voorstel in deze Kamer. De irritatie komt bij ons voort uit de korte termijn waarin wij ons werk moeten doen, de onzorgvuldige communicatie rond dit wetsvoorstel en de onmogelijkheid om schriftelijk verslag uit te brengen.

Het wetsvoorstel wordt begin maart in de Tweede Kamer aangeleverd; een nota van wijziging, die niets te maken heeft met het oorspronkelijke voorstel, wordt vervolgens toegevoegd op 26 maart. De Tweede Kamer brengt op 29 april verslag uit en in de nota naar aanleiding van het verslag van 12 mei prijst de minister de commissie omdat zij haar verslag zo snel heeft uitgebracht. Snel reageren als commissie in de Tweede Kamer betekent in de ogen van de minister dus zes weken na indiening van het betreffende wetsvoorstel. Daarna duurt het nog bijna een maand voordat de plenaire behandeling in de Tweede Kamer plaatsvindt. De Eerste Kamer daarentegen mag haar werkzaamheden binnen twee weken verrichten. Het werpt een bijzonder licht op het denken over en het functioneren van de Eerste Kamer en op het denken over de zorgvuldigheid van een wetgevingsproces. Wij vinden dat er zo niet met de Eerste Kamer omgegaan mag worden en dat er zo niet met wetgeving omgegaan mag worden.

Is de vraag om een zorgvuldige behandeling van deze wet slechts ingegeven door de politieke wens om uitstel te bewerkstelligen van een wet met voor ons, als fractie van de PvdA ongewenste gevolgen, zo is mij de afgelopen week enkele keren gevraagd. Ik zal niet ontkennen dat de voor ons politiek ongewenste gevolgen van het ingediende wetsvoorstel een belangrijke

overweging is om een schriftelijke inbreng te willen leveren. Die inbreng is niet bedoeld om zand in de wetgevingsmachine te strooien, maar om de achtergronden en de gevolgen van het wetsvoorstel duidelijk en beter beargumenteerd te krijgen. En daardoor een mogelijkheid te hebben om in het plenaire debat de uitvoering en de gevolgen van de wet te bediscussiëren in een open gedachteswisseling tussen coalitie en oppositie. Is het niet de kern van ons democratisch bestel om voorstellen, die weliswaar aangekondigd zijn in een regeerakkoord en in dit geval vertaald in een algemene VROM-begroting, grondig te bediscussiëren in beide Kamers der Staten-Generaal? Als wij in het Parlement niet meer grondig en uitvoerig over wetsvoorstellen die gepresenteerd worden als uitvloeisel van een regeerakkoord kunnen en mogen discussiëren aan de hand van daarvoor vastgestelde procedures, dan heeft burgemeester Deetman van Den Haag gelijk. Onlangs verweet hij in een interview in Binnenlands Bestuur de huidige regering bij decreet te regeren. Dan is het Parlement bijna overbodig geworden. En dan is zeker de Eerste Kamer overbodig geworden. Dan is het, concluderend, slecht gesteld met onze parlementaire democratie.

De vragen die wij, beter voorbereid dan nu, schriftelijk hadden willen stellen, hebben te maken met twee geheel verschillende wijzigingsvoorstellen voor de Huursubsidiewet die vandaag voorliggen. Het eerste wijzigingsvoorstel gaat over een vermindering van de huursubsidie, voor het komende jaar uitgerekend op 12 euro per maand per huishouden dat huursubsidie ontvangt en over een wijziging die inhoudt dat in voorkomende gevallen niet meer middels wetgeving maar middels een algemene maatregel van bestuur alle bedragen vastgesteld kunnen worden.

Het tweede wijzigingsvoorstel staat hier geheel los van, is een geheel ander voorstel, handelt wel over de Huursubsidiewet, maar wil een amendement dat ongeveer vijf jaren geleden in de wet is ingevoerd gericht op bescherming van de huursubsidieaanvrager tegen de vaststelling van te hoge huurprijzen, ongedaan maken en dat zonder dat de Raad van State om advies wordt gevraagd. Dit door het te verklaren tot een technische wetswijziging.

De vragen die wij hadden willen stellen, zouden ongeveer van de volgende aard zijn geweest. De Raad van State die over het eerste wijzigingsvoorstel wel heeft geadviseerd, vraagt uitdrukkelijk om een nadere beleidsmatige onderbouwing van de voorgestelde wijziging van de Huursubsidiewet. De verwijzing naar de financiële afspraken in het hoofdlijnenakkoord wordt als te mager beschouwd. Die onderbouwing komt er niet; er wordt verwezen naar het totale bedrag van 1,7 mld dat voor het onderdeel huursubsidie op de begroting staat en daarom, zo wordt gesteld, niet buiten beschouwing kan blijven. Dat kan nauwelijks een adequate onderbouwing worden genoemd. Er staan in de totale rijksbegroting veel bedragen van deze omvang waarvan niet wordt aangegeven, dat ze niet buiten de bezuiniging kunnen blijven.

Beperken wij ons tot het beleidsterrein wonen, dan is er sprake van een bedrag van 1,7 mld aan huursubsidie op de rijksbegroting en een bedrag van 7 mld

oplopend naar 9,3 mld in 2007 aan netto uitgaven voor koopwoningen (hypotheekrenteaftrek minus het eigenwoningforfait). Wat is de onderbouwing van een zo ongelijke behandeling van huishoudens die huren en een zo laag inkomen hebben dat zij een beroep moeten doen op huursubsidie, en huishoudens die een inkomen hebben waardoor ze een koopwoning kunnen aanschaffen, waarmee ze fiscaal worden geholpen en waardoor zij in de loop der jaren een behoorlijk vermogen opbouwen? Het enkele verschil dat de huursubsidie geboekt staat op de begroting van VROM en de hypotheekrenteaftrek ondergebracht is bij het ministerie van Financiën verklaart beleidsmatig onvoldoende het verschil tussen huurders en kopers. En niet zomaar huurders, nee huurders die op het sociaal minimum zitten, dan wel een minimumloon ontvangen of een loon net daarboven. De fractie van D'66 heeft in de Tweede Kamer nogmaals de vraag naar een betere onderbouwing gesteld, maar geen ander antwoord gekregen.

Ik zou namens mijn fractie, en wederom in navolging van de Raad van State, ook de vraag hebben gesteld naar de inkomenseffecten van de voorgestelde maatregel in relatie tot geactualiseerde cijfers over de inkomenseffecten van alle door dit kabinet ingevoerde maatregelen. Uit het antwoord op de vraag van de CDA-fractie in de Tweede Kamer naar de uitwerking van louter deze maatregel voor de verschillende inkomenscategorieën wordt duidelijk, dat het inkomenseffect het grootst is voor de sociale minima tot 65 jaar, variërend van 0,5% tot 1%, en voor mensen met alleen AOW, variërend van 0,5% tot 0,75%. Voor de verdere inkomenseffecten wordt verwezen naar de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gedateerd 27 november 2003. In de in deze brief opgenomen tabel over de koopkrachtmutatie is het effect van veranderingen in de huursubsidie niet opgenomen, zo staat te lezen. Nu echter het samenstel van de verschillende maatregelen tussentijds beoordeeld kan worden op de doorwerking en nu de werkelijke effecten na ruim een half jaar te meten zijn, zou mijn fractie deze gegevens geactualiseerd en met elkaar in verband gebracht willen zien, mede omdat uit de cijfers van het Nibud van mei 2004 blijkt dat de werkelijkheid voor de zwakste inkomensgroepen triester is dan werd verondersteld. Samengevat, aldus de Nibud-rapportage, blijken de tegenvallers te zitten bij de huishoudens met een laag inkomen en de meevallers bij huishoudens met een modaal of een hoger inkomen. En als dat gegeven door onze vragen aan de minister bevestigd zou zijn, dan hadden wij zowel aan de regering alsook specifiek aan de fractie van het CDA de vraag willen stellen, waar hun grenzen liggen met betrekking tot de belasting van de zwakste groepen in de samenleving en waar dientengevolge hun grenzen liggen met betrekking tot de verhoging van de eigen bijdrage van de huursubsidie.

Wij zouden ook een vraag hebben gesteld naar de definiëring van het begrip bestaansminimum. In een zorgvuldig geformuleerd systeem is bepaald wat onder een bestaansminimum wordt verstaan. Het kan toch niet zo zijn, dat plotsklaps een bestaansminimum iets wordt waar men nog onder kan gaan? Daaraan gekoppeld zou de vraag zijn gesteld naar een overzicht van de omvang van de verschillende categorieën huursubsidieontvangers naar

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

leeftijd en naar inkomen, om op grond daarvan te kunnen beoordelen hoeveel huishoudens er welk percentage in inkomen op achteruitgaan.

Er zou ook gevraagd zijn naar de aannames bij de berekening van het daaruit voortvloeiende bedrag van 12 euro per maand. Is dit bedrag generiek verspreid over alle huursubsidieontvangers, ongeacht of ze al dan niet op het bestaansminimum zitten?

Stel dat de aanname -- het verwachte aantal van 995.000 huishoudens met huursubsidie minus een verwachte uitstroom van 10.000 huishoudens -- niet in overeenstemming blijkt te zijn met de werkelijkheid. Stel dat er meer huishoudens zijn die ook nog eens een hoger beroep doen op de huursubsidie. Stel verder dat er minder uitstroom is, waardoor de facto het totaal aan huursubsidiebeslag aanzienlijk toeneemt, betekent dat in het voorgestelde systeem dan daadwerkelijk dat de verhoging niet terug te vinden zal zijn op de rijksbegroting? Zal die verhoging echt bij maatregel van bestuur direct doorberekend worden aan huursubsidieontvangers door middel van een extra korting bovenop de bedragen waarvan nu wordt uitgegaan?

Als deze veronderstelling juist is, waar liggen de grenzen dan voor deze minister? Wat kunnen de mensen met de laagste inkomens volgens haar nog opbrengen? Zo had ik willen weten. Vervolgens zou ik in het plenaire debat aan de CDA-fractie hebben gevraagd waar haar grenzen liggen. Want heeft de CDA-fractie wel gezien dat de bedragen waarover het straks gaat, helemaal niet meer middels een wetwijziging maar gewoon middels een maatregel van bestuur doorgevoerd kunnen worden?

In antwoord op vragen van de CDA-fractie in de Tweede Kamer wordt gezegd dat het een algemene maatregel van bestuur met voorhang is. De praktijk leert echter dat zo'n maatregel al verwerkt is voordat de voorhangtermijn afgelopen is. Binnen deze termijn van acht weken moet de kamer zo alert zijn om om behandeling te vragen en bovendien heeft ze als ze al tijdig om behandeling vraagt maar heel weinig machtsmiddelen. Het is geen kleine, maar een ingrijpende wijziging waaraan betrekkelijk weinig aandacht is geschonken in de Tweede Kamer. Ergens zouden er toch grenzen getrokken moeten worden? Zo zou mijn fractie willen weten.

Wij zouden ook nog hebben willen vragen aan wie nog het onderscheid tussen rekenhuur, basishuur en normhuur valt uit te leggen. Waarom is er niet gekozen voor een eenduidige definiëring die begrijpelijk is voor zowel de beleidsmakers en de wetgever als de ongeveer 1 miljoen huishoudens die een beroep doen op huursubsidie?

Wij zouden voorts hebben willen weten waarom er op 26 maart onverwacht en onaangekondigd een nota van wijziging aan het voorliggende wetsvoorstel is toegevoegd, een nota van wijziging die geen enkele relatie heeft met het spoedeisende karakter van het eerder ingediende voorstel. Volgens mijn fractie is het een wetsvoorstel dat als afzonderlijke wijziging heel goed de normale procedure had kunnen doorlopen, inclusief de Raad van State. Vooralsnog is namelijk niet in te zien waarom het wetsvoorstel zo urgent zou zijn.

In het wetsvoorstel wordt geregeld dat de automatische bescherming van de huursubsidievragers wegvalt. Hij kan daardoor niet langer nagaan of de huur al

dan niet te hoog is vastgesteld. Het gevolg hiervan is dat de wetgever niet langer kan constateren of er op onrechtmatige wijze te hoge huren worden gevraagd en dat de individuele huurder niet langer terugbetaling van te hoog vastgestelde huren kan eisen.

Men noemt het een technische wijziging en verwijst vervolgens naar de minister van Justitie. Een voorstel is echter geen technische wijziging, omdat twee ministers van mening zijn dat het technisch is! De argumentatie daarvoor zal meer moeten omvatten dan dit enkele feit. In de grondwet is namelijk de advisering van de Raad van State verankerd en in de aanwijzing voor de regelgeving wordt aangegeven wanneer de Raad van State niet geraadpleegd hoeft te worden. Is het niet een gevaarlijke ontwikkeling dat het parlement belangrijke adviezen onthouden wordt en dat men denkt de Raad van State te kunnen passeren, omdat het zogenaamd om een technisch advies zou gaan? Ook dat zouden wij hebben willen weten.

In het licht van de discussie rond de weinig geslaagde reorganisatie van de huurcommissies en de aangekondigde nadere voorstellen daarover lag het voor de hand om dit voorstel op te nemen in de voorstellen voor de toekomstige inrichting van de huurcommissies. Terzijde zei opgemerkt dat wij met grote verbazing kennis hebben genomen van het persbericht van het ministerie van VROM over het onderzoek van de ombudsman naar het functioneren van de huurcommissies en het persbericht over de huursubsidiewetgeving. Iedereen die de afgelopen jaren het functioneren van de huurcommissies en alles wat zich afgespeeld heeft rond de beoogde centralisatie, inclusief de centrale automatisering, heeft gevolgd, weet dat de achterstand van de huurcommissies juist veroorzaakt is door die niet geheel geslaagde reorganisatie. Die achterstand is dus niet, zoals wel in het persbericht wordt gesuggereerd, de aanleiding tot de reorganisatie. Je moet wel lef hebben om oorzaak en gevolg zo om te draaien!

Al deze vragen en vermoedelijk nog een enkele andere zouden wij gesteld hebben als er verslag uitgebracht had kunnen worden. Op basis van de antwoorden hadden wij het debat in deze Kamer willen voeren, niet alleen met de minister maar ook met de coalitiepartners. Het zou niet de eerste keer zijn in deze regeerperiode dat op basis van nadere informatie en goede argumenten over en weer de ene of de andere coalitiepartij ook vraagtekens had gezet bij de voorgestelde maatregelen en de gevolgen die deze teweegbrengen. Vraagtekens die direct of op een later tijdstip kunnen leiden tot herbezinning op de ingeslagen weg. Ik wijs in dit verband op de discussie in deze Kamer over de Wet werk en bijstand. Het is niet mogelijk gebleken om deze weg op de beschreven manier af te lopen en dat betekent dat ons niets anders rest dan een betrekkelijke botte behandeling van deze wet. Bot, omdat de argumentatie niet veel verder reikt dan de uitvoering van afspraken die in het regeerakkoord vastgelegd zijn. De gevolgen daarvan voor ruim één miljoen huishoudens met inkomens waar geen enkele ruimte in zit, waardoor op andere essentiële levensbehoeften moet worden ingeleverd, zijn diep ingrijpend. Degenen die hier zitten, merken een verschil van 12 euro per maand niet, ook niet als dat in de komende

jaren verder oploopt naar 18 euro per maand, om over het meerdere nog maar niet te spreken. De mensen die het betreft, hebben echter geen vermogen of andere financiële reserves en zij moeten het dus verrekenen met het schoolreisje van de kinderen, het kleine cadeautje voor het kleinkind, de telefoon -- waardoor het isolement vergroot wordt en het verzorgingshuis dichterbij komt -- en ga zo maar door. Het zijn de zwakste schouders die de zwaarste lasten moeten dragen. Dat beeld wordt uitdrukkelijk bevestigd door de cijfers van het Nibud.

Wij zijn nog steeds van mening dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Er zijn tijden geweest waarin dat gedachtegoed niet alleen door ons verwoord en vertaald werd in beleid maar dat ook het CDA die opvatting was toegedaan. Die tijden zijn voorbij. De zwakste schouders krijgen de zwaarste lasten te dragen, maar niet met onze instemming.

*N

De heer **Pastoor** (CDA): Voorzitter. Het voorliggende wetsvoorstel kent een uitzonderlijke juridische omgeving. Met het voorstel wordt een bezuiniging op de huursubsidie beoogd te bereiken door het gedeelte van de rekenuur te verhogen dat voor rekening van de huurder komt. Terwijl de basis voor dat rechtsgevolg, namelijk dit wetsvoorstel, nog geen rechtskracht heeft, is dat rechtsgevolg zelf al lang geregeld. Men kan zelfs zeggen dat het al lang wettelijk geregeld is doordat het beoogde kortingsbedrag van 12 euro per maand vanaf 1 juli 2004 al in de begroting -- ook een formele wet -- voor 2004 is opgenomen en als zodanig met instemming de Tweede en Eerste kamer gepasseerd is. Is de minister het met ons eens dat dit een heel aparte en niet te verkiezen vorm van volgorde van wetgeven is? Dit gegeven doet overigens de vraag rijzen waarom de minister het wetsvoorstel niet eerder heeft aangeboden dan op 11 maart 2004? Het had naar ons oordeel niet alleen eerder moeten, maar zeker ook eerder gekund. Uit het hoofdlijnenakkoord en uit de uitwerking in de VROM-begroting is en was af te leiden dat een wijzigingswet moest komen en dat het parlement tijdig, dus voor 1 juli, daarover moest beslissen. Door het wetsvoorstel pas op 11 maart aan de Tweede Kamer aan te bieden, was toch te voorzien dat de procedure in de Eerste Kamer in tijdnood zou komen? Dat gebeurde dan ook prompt, toen wij het wetsvoorstel pas op 12 juni ter beoordeling voorgelegd kregen; ook de Tweede Kamer nam in de aanloop van de behandeling nogal wat extra tijd in beslag. Die tijdsspanne is te kort om de normale beoordelingsprocedure van een wet te volgen. Desondanks hebben wij in tweede instantie, gelet op de inhoud van de brief van de minister van 18 juni, alsnog ingestemd met een verkorte en snellere procedure. Ten slotte merk ik over de procedure nog op dat de minister aan de huursubsidieaanvragers al liet weten dat in juli een gedeelte van de rekenuur verhoogd werd terwijl er nog geen wet was. Had de minister over het hoofd gezien dat de Eerste Kamer nog moest beslissen?

De heer **Van Raak** (SP): De heer Pastoor is tot de conclusie gekomen dat de procedure zo niet kon. Hij heeft

vervolgens een brief van de minister gekregen, en toen kon het ineens wel. Wat stond er volgens hem in die wonderbaarlijke brief? Is het geen gênante vertoning zoals wij hier nu met zijn allen staan te klagen tegen de minister over de procedure? Ondertussen gaan wij daarmee wel door. Wat voor wonderbaarlijks stond er in die brief en met wat voor gevoel staat de heer Pastoor nu hier?

De heer **Pastoor** (CDA): Ik heb het gevoel dat de heer Van Raak die brief ook kent en dat hij weet wat voor nieuws daarin stond, namelijk dat het gaat om buitengewoon grote bedragen. De huursubsidie kan namelijk pas op 1 juli van een jaar ingaan; dat was voor ons de doorslaggevende factor.

De heer **Van Raak** (SP): Hoe duur is de democratie? De democratie is de CDA-fractie dus 150 mln euro waard.

De heer **Pastoor** (CDA): Dat vind ik een buitengewoon vergaande conclusie, waarbij de ene helft van de bewering van de heer Van Raak de andere helft niet dekt.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Ik wil er graag aan herinneren dat in de eerste vergadering van de commissie waarin de procedure bij dit wetsvoorstel aan de orde was, zowel de heer Pastoor als ikzelf al instemde met een directe behandeling hier plenair, om een aantal redenen die wij toen hadden. Het is helemaal niet zo dat de heer Pastoor het aanvankelijk niet wilde.

De heer **Van Raak** (SP): Dan is de heer Pastoor onderweg toch van mening veranderd. Zonet hoorde ik namelijk heel duidelijk dat hij wel ernstige bezwaren heeft. De vergaderingen van commissies zijn helaas niet openbaar in deze Kamer, maar daar kan ik niets aan doen. Wij moeten ons dus aan de tekst houden die de heer Pastoor hier uitspreekt.

De heer **Pastoor** (CDA): De heer Van Raak ziet over het hoofd -- ik neem aan dat hij ook tot mij sprak -- dat er twee commissievergaderingen zijn geweest. Tussen die twee vergaderingen zat de brief van 18 juni, waarover ik zojuist sprak in antwoord op de vraag van de heer Van Raak naar onze dringende reden.

Als wij komen te spreken over de wet zelve -- op dat punt ben ik na mijn woorden over de procedure aangeland -- dan valt het beoordelingsaspect in tweeën uiteen. De tekst van de wet geeft ons geen aanleiding tot het maken van opmerkingen. Het andere aspect, het effect van de wet, daarentegen wel.

Het gaat voor het tweede deel van 2004 om een verhoging van de rekenuur die voor rekening van de huurder komt, met twaalf euro. Tot en met 2007/2008 vindt jaarlijks nog een extra verhoging met ongeveer twee euro per maand plaats. Dat is totaal een kleine 150 euro per jaar, oplopend tot ongeveer 200 euro, juist voor die groep die zo weinig kapitaalkrachtig is dat zij om die reden in aanmerking komt voor huursubsidie.

Onze fractievoorzitter sprak bij de algemene beschouwingen in oktober 2003 reeds zijn zorg uit over de negatieve koopkrachtontwikkeling van huishoudens van gehandicapten, chronisch zieken en ouderen op het laagste

inkomensniveau, tengevolge van bezuinigingsmaatregelen. Hij memoreerde daarbij letterlijk ook al de gevolgen van het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel, die toen nog niet waren meegenomen in de koopkrachtplaatjes. Nu is duidelijk -- zie de memorie van antwoord -- dat voor huishoudens met een minimumloon een inkomenseffect zal ontstaan van -0,5%, voor enkele andere categorieën oplopend tot -1%. Dat is te betreuren, vooral omdat nu de cumulatie van lastenverzwaringen daardoor opnieuw wat wordt versterkt. Wel moeten wij constateren dat een aantal aanvullende maatregelen in de huursector de totaalhuurprijs wat mitigeert, wat als een begin van compensatie kan worden beschouwd. Zo heeft de minister in verband met de stijging van de woonlasten bij de indexering van de normhuur gekozen voor het laagste percentage, de zogenaamde bijstandsontwikkeling. Zo hebben de woningcorporaties evenzo een eenmalige bijdrage beschikbaar gesteld voor alleen huursubsidiecliënten.

Zo hebben de Tweede-Kamerleden Van Bochove en Van As op 11 februari van dit jaar een motie ingediend waarin, in de considerans, specifiek wordt verwezen naar de huursubsidieverlaging van 1 juli. Er wordt in gepleit voor een substantiële huurmatiging voor de komende twee jaar. De motie is aanvaard. Dit heeft geleid tot een vorm van compensatie, in die zin dat de gemiddelde huurverhoging 2,9 is geworden in plaats van 3,2 of 3,4. Deze maatregelen toppen het bedrag van twaalf euro in feite tezamen af tot globaal negen euro per maand. Hoe het ook zij, de lastenverzwaring blijft.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Zo is het. De heer Pastoor doet zijn best om met voor mij bijna onnavolgbare redeneringen het bedrag van twaalf euro iets lager te krijgen. Toch denk ik dat het in de portemonnee van de meeste mensen gewoon twaalf euro blijft. Laten wij het even daarop houden. De heer Pastoor refereert aan de inkomensgevolgen die in de toelichting staan. De woordvoerder van de PvdA-fractie vroeg zojuist al waar de grenzen zijn. Wij hadden precies moeten nagaan wat de koopkrachteffecten zullen zijn. Dat zou een mooi onderwerp geweest zijn in de uitgebreide schriftelijke voorbereiding. De effecten zijn namelijk veel hoger dan de regering ons in oktober 2003 liet weten. Dat maakt de vraag interessant wanneer iets voor de CDA-fractie nog acceptabel is. Of vindt zij dat zij er niet meer onder uitkan, omdat het in het Hoofdlijnenakkoord staat? Kan de heer Pastoor de vraag over de grens misschien wat scherper beantwoorden dan hij tot nu toe heeft gedaan?

De heer **Pastoor** (CDA): Het aardige is dat u de vraag anders formuleert dan mevrouw Meindertsma. U refereerde eraan, maar mevrouw Meindertsma zei dat als zij het totale koopkrachtplaatje zou kennen, zij de vraag aan de minister zou hebben gesteld. Als zij het wist, dan had zij graag van de CDA-fractie willen weten waar die de grens zou leggen. Dat is iets anders. Ik zou het ook graag hebben geweten. Ik zou erg benieuwd geweest zijn naar het antwoord van de minister, als u dat had gevraagd. Misschien had ik er zelf in de tussenliggende periode ook wel naar gevraagd. In dat geval zou ik misschien een antwoord hebben gegeven. Ik heb er nu geen antwoord op.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): U zegt dus iets over de inkomenseffecten van het totaal aan maatregelen van de regering. Wanneer ze geactualiseerd zouden worden en ze zouden anders uitwerken dan in de voorstellen, zou ook uw fractie dan van mening zijn dat wij moeten uitkijken met een verdere verhoging van de eigen bijdrage?

De heer **Pastoor** (CDA): Als er door de cumulatie van de verschillende maatregelen meer lasten zouden zijn dan nu zichtbaar is en in de onderkant van het inkomensgebouw zou door die cumulatie een groot tekort ontstaan, dan zouden wij met elkaar nader moeten spreken over de vraag op welke manier daarvoor compensatie moet plaatsvinden. Dat gesprek zijn wij in de Kamer met elkaar aangegaan bij de begrotingsbehandeling, en later bij de behandeling van de belastingwetten. Mijn fractievoorzitter heeft het punt ook aangekaart. Hij heeft al uitgesproken dat de lastenmaximalisatie moet worden begrensd. Ik heb wat dat betreft zojuist geciteerd uit de stukken.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Stel dat wij nu gegevens op tafel hebben waaruit blijkt dat de gevolgen ernstiger zijn dan u en ik hopen. Zou dat voor u een overweging kunnen zijn om de regering te vragen de resterende bezuinigingen voor de volgende begrotingen, oftewel het ophogen van het bedrag van twaalf euro tot achttien euro, nader te overwegen?

De heer **Pastoor** (CDA): Ik denk dat wij het wat anders moeten formuleren. Als zou blijken dat de lastenverhoging nog verder doorzet en bepaalde grenzen worden overschreden, moeten er nadere compensatiemaatregelen worden getroffen. Wij zouden het erover moeten hebben welke grenzen dat moeten zijn. Dit is al aan de orde geweest en dit is door alle fracties in deze Kamer mede besproken. De fractievoorzitter van het CDA heeft dit tijdens de begrotingsbehandeling ook aan de orde gesteld. Het is uitgewerkt bij de bespreking van de belastingvoorstellen op 8 december.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dat zijn gegevens uit oktober 2003. Als wij de tijd hadden gehad, konden wij nu veel nauwkeuriger in beeld brengen wat die gegevens zijn. Daar gaat het natuurlijk om.

De heer **Pastoor** (CDA): De voorzitter van mijn fractie heeft toen ook al geconstateerd dat deze wetswijziging nog niet was meegenomen in wat toen zichtbaar was.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Dat is juist. Ik refereer ook niet voor niets aan de CDA-fractie. Ik heb dat debat ook uitvoerig meegemaakt. Tot mijn vreugde heb ik toen gehoord dat er grenzen zijn. Ik heb cijfers gezien van het NIBUD waaruit blijkt dat dit, in tegenstelling tot de verwachtingen van minister De Geus in zijn brief van november 2003, na een half jaar aanmerkelijk slechter uitvalt voor de mensen met de laagste inkomens en beter voor de mensen met de hogere inkomens. Dat is ook een van de redenen waarom wij hierop in de voorbereidingen uitvoeriger in hadden willen gaan. Er moeten ergens

grenzen worden getrokken. Dat zegt de heer Pastoors ook, begrijp ik.

De heer **Pastoor** (CDA): Ja, dat zeg ik ook. Juist vanwege al deze aspecten zijn deze zaken in de belastingaangelegenhedenvergadering -- het zal wel anders heten -- van 8 december opnieuw aan de orde gekomen. Staatssecretaris Wijn heeft zich daarover duidelijk uitgelaten. Hij ging zelfs zo ver dat hij, naar aanleiding van een prijsvraag in het Algemeen Dagblad over de naam van een toekomstige wet die de helpende hand zou moeten bieden, " Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen" als voorlopige naam noemde. Er wordt wel degelijk aan gewerkt om op dat punt iets tot stand te brengen. Dat had ik in het verloop van mijn betoog willen zeggen.

De heer **Van Raak** (SP): Voordat je spreekt over fiscale verevening, moet je een inzet hebben. De heer Werner heeft vorig jaar heel stoer geroepen: het mag niet minder worden dan 1%.

De heer **Pastoor** (CDA): Dat is niet juist, mijnheer Van Raak. Dat kunt u niet terugvinden in de Handelingen. Mijn fractievoorzitter heeft dat niet gezegd.

De heer **Van Raak** (SP): Misschien niet in deze Kamer, maar wel daarbuiten. Wij mogen toch een zekere overeenkomst verwachten tussen uitspraken gedaan binnen en buiten deze Kamer? Wat is uw inzet?

De heer **Pastoor** (CDA): De formulering van mijn fractievoorzitter was buitengewoon zorgvuldig. U mag ervan uitgaan dat ik die nog eens nauwkeurig heb nagelezen. Hij heeft geen grens van 1% genoemd.

De heer **Van Raak** (SP): Ik vind fiscale compensatie altijd een vreselijk gedoe. Wij hebben het altijd over regels en deregulering, dus laat dat vooral niet nodig zijn. Wat is de inzet van de CDA-fractie in zo'n compensatiedebat? Geen 1% want wij zitten al veel verder.

De heer **Pastoor** (CDA): Op die vraag geef ik op dit moment geen antwoord.

Ik was middenin een zin blijven steken. Als ik dat punt terug kan vinden, vervolg ik mijn betoog. Daarnaast is er dan het gegeven dat in het hoofdlijnenakkoord een bezuinigingstaakstelling op de huursubsidie is geformuleerd oplopend tot 210 mln euro in 2007. Het moge duidelijk zijn dat daaraan ten grondslag ligt de noodzaak om de overheidsfinanciën voor de toekomst op orde te brengen, inclusief uiteraard de mogelijkheid om ook later de huursubsidie überhaupt nog te kunnen bekostigen.

In de afweging van de nadelen van de effecten van de voorliggende wet tegenover de afspraken uit het hoofdlijnenakkoord kunnen wij niet anders dan kiezen voor steun aan de bezuinigingsdoelstelling in dat akkoord, hoe zwaar ons dat ook afgaat gezien de financiële consequenties voor een grote groep huurders. Wij zullen derhalve het wetsvoorstel steunen.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Het gaat niet goed tussen mij en deze minister. Dat zou op zich nog wel overkomelijk zijn, maar het gaat ook niet goed tussen deze Kamer en de minister, en dan wordt het een stuk ernstiger. Het is de tweede keer dat ik hier, samen met een aantal collega's, met de grootste mogelijke moeite mij ertoe moet zetten om met deze minister in debat te treden. Nog maar twee maanden geleden maakte de minister er een potje van bij de behandeling van de begroting in deze Kamer, een begrotingsbehandeling die nota bene ook nog werd aangeropen als argument om dit wetsvoorstel er doorheen te jassen. Nu heeft zij opnieuw politiek knoeiwerk laten zien, met als gevolg dat deze Kamer haar werk niet goed kan doen.

Het gaat vandaag om een beleidsvoornemen dat bijna een jaar geleden in de Miljoenennota is vastgelegd. Het is ingrijpend, en er is veel over te doen. Het is een trendbreuk die bovendien politiek zeer gevoelig ligt. Dat wordt door deze minister uitgevoerd op een manier die op zijn minst doet vermoeden dat zij van het bestaan van deze Kamer geen weet heeft. Ik kan er eerlijk gezegd geen andere verklaring voor verzinnen. Daarom heeft de meerderheid van deze Kamer de spelregels die wij hebben afgesproken maar even buiten werking geplaatst, volgens de merkwuurige wet dat spelregels gelden, tenzij de meerderheid besluit dat zij niet gelden. Daarom kan ik dit debat vanavond en morgen geen serieuze gedachteswisseling noemen. Het voorliggende materiaal, benodigd om een goed oordeel te geven, ontbreekt daarvoor eenvoudigweg.

Tegen deze achtergrond heb ik maar twee opmerkingen. Ik sluit mij volledig aan bij de vragen en opmerkingen van collega Meindertsma. Op basis van de antwoorden op die vragen hadden we hier de discussie moeten voeren. De minister kan ze als gesteld beschouwen, mede namens de fractie van GroenLinks. Voordat zij zegt: mevrouw Meindertsma zei dat zij de vragen zou hebben gesteld, dus hoef ik ze ook niet te beantwoorden, is het goed dat ik een aantal springende punten herhaal.

Er is nauwelijks een onderbouwing gegeven van de voorgestelde korting op de huursubsidie, anders dan de vermelding dat het nu eenmaal is afgesproken in het hoofdlijnenakkoord. Dat is buitengewoon mager. Zo'n onderbouwing moet er wel komen, juist in relatie tot andere instrumenten met betrekking tot de positie van huizenbezitters en het huurwaardeforfait, die je op zijn minst mag vergelijken met de vraag hoe rechtvaardig deze maatregel is ten opzichte van andere.

Ik denk dat de minister zich daar ook in zal moeten verstaan.

Het tweede punt is het inkomenseffect. Daar hebben wij zojuist al over gesproken. Dat zou geactualiseerd moeten worden. Er is meer aan de hand dan blijkt uit de cijfers die wij in oktober hadden. Het is goed dat die zaak op tafel zou komen.

Het derde punt is de vraag wat de definitie van het bestaansminimum voorstelt als daar voortdurend in neerwaartse zin aan kan worden gesleuteld.

Het vierde punt is dat de bedragen in de toekomst worden vastgesteld per algemene maatregel van bestuur. Klopt dat? Waarom wil de regering in deze belangrijke kwesties, die altijd veel gevolgen hebben voor de positie van huurders, het parlement omzeilen?

Het vijfde punt betreft die merkwaardige nota van wijziging van 26 maart. Als de minister goed geïnformeerd zou zijn over de werkwijze van de Kamer, zou zij moeten weten dat wij er een hekel aan hebben dat, als er een wetstraject is ingezet, met daarbij de zorgvuldige afhandeling vanaf de Raad van State, daar allerlei ballen aan worden gehangen die plotseling niet bij de Raad van State ingeleverd worden en meeliften met een wet die dan in behandeling is. Dat getuigt niet van een zorgvuldige aanpak.

Bij elkaar vormen deze vijf punten mijn eerste opmerking. Mijn tweede opmerking omhelst eigenlijk maar één vraag. Die luidt: is deze minister van mening dat de Eerste Kamer beter afgeschafft kan worden? Dan zouden wij het eindelijk ergens over eens zijn. Dat zou toch een mooie gedachte zijn. Het bizarre is echter dat ik vermoed dat de minister hier morgen gaat zeggen dat zij in het geheel geen afbreuk wil doen aan de rol van deze Kamer. Dat maakt de paradox dan compleet. De partijen en de regering, die zich altijd het meest overtuigd tonen van het nut van deze Kamer, doen in de praktijk hun uiterste best om van dit huis een krachteloos en tandeloos instituut te maken dat zich voortdurend opzij laat zetten.

Het is wat mij betreft voor deze minister van tweeën één: of zij erkent de rol van deze Kamer en handelt daar in alle zorgvuldigheid naar -- een mea culpa over de gang van zaken zou dan zeer op zijn plaats zijn -- of zij erkent de rol van de Eerste Kamer niet en dan is haar handelwijze inderdaad een effectieve strategie om die mening kracht bij te zetten. Doe het de volgende keer dan echter met open vizier.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik kan van harte instemmen met de laatste opmerkingen van de heer Van der Lans. Ook ik denk dat deze minister niet houdt van de Eerste Kamer. Ik wil haar uitnodigen om in het zomerreces nog eens langs te komen, dan zal ik haar een rondleiding geven en zal ik haar vertellen waarom wij hier zijn en wat hier allemaal gebeurt. Wellicht kan de liefde dan een beetje beginnen te bloeien.

Vandaag behandelen wij deze wet tegen eerder gemaakte afspraken in. Dat is niet zoals het hoort, maar het is niet anders. Politiek ontardt soms veel te snel in gekonkel. Dat is jammer, want in de politiek hoort het te gaan om argumenten. De leden van de Kamer van reflectie stonden zich er altijd op voor dat zij niet zo gepolitiseerd waren als de dames en heren fulltime politici aan de overkant van het Binnenhof. Hier klonken de argumenten, hier lieten politici zich overtuigen. Elk jaar rond het kerstreces en rond het zomerreces neemt de spanning ook in dit huis echter toe. Wij deeltijdpolitici worden

geconfronteerd met een stuwmeer aan wetsvoorstellen en dat zet de kwaliteit van ons werk hier onder druk. Daarom heeft deze Kamer spelregels afgesproken. Een daarvan is dat het kabinet wetsvoorstellen voor een bepaalde datum moet indienen. Dat is met dit wetsvoorstel niet gelukt. De minister anticipeerde daar overigens al op. Zij liet de Kamer weten dat de wijziging eventueel ook op een later tijdstip in werking kon treden. Maar de minister maakte een ernstige fout. Tussentijdse invoering van deze bezuinigingsmaatregel blijkt niet mogelijk. Als deze Kamer de verlaging van de huursubsidie niet voor woensdag goedkeurt, kan de verlaging pas volgend jaar ingaan. Weg is dan de bezuiniging en de minister blijft dan achter met een gat in de begroting.

Deze Kamer heeft de begroting voor 2004 aangenomen. Ook de behandeling van deze begroting verliep uiterst moeizaam en niet juist. Het bleek bijvoorbeeld niet eenvoudig om de minister naar deze Kamer te krijgen, wat toch het begin is van een debat. Meent de minister dat als een Kamer een begroting heeft aangenomen, zij dan daarmee het recht verspeelt om maatregelen die van invloed zijn op deze begroting, serieus te beoordelen en mogelijk zelfs af te wijzen?

Natuurlijk, iedereen maakt wel eens fouten, maar het ministerie van Volkshuisvesting maakt wel erg veel fouten, bijvoorbeeld in de afwikkeling van huursubsidieaanvragen. Meestal is deze liberale minister ook erg hard als huursubsidieaanvragers een fout maken. Voor hen is het vaak wel einde oefening. Voor deze minister is het dat niet. Ook wij socialisten zijn natuurlijk veel vergevingsgezinder. Maar hoewel wij begrip hebben voor de positie van de minister, toch hecht mijn fractie nog meer waarde aan het democratisch functioneren van deze Kamer. Dat mag voor ons zelfs een paar centen kosten.

Wat dat betreft is er vorige week toch iets ernstig misgegaan. De fracties van CDA en VVD, die een kleine meerderheid vormen in deze Kamer, hebben tegen de nadrukkelijke wens van alle andere fracties, de grootst mogelijke minderheid, behandeling van dit wetsvoorstel doorgedrukt. Fractievoorzitter Werner van het CDA besloot voor al die bezwaarde fracties dat een schriftelijke behandeling van deze wet niet nodig is. De VVD, die deze Kamer zo'n belangrijke functie toedicht in ons staatsrechtelijk bestel, sloot zich hierbij aan. Voorbijgegaan werd aan de fundamentele bezwaren van een zeer grote en zeer diverse minderheid in deze Kamer. Geen ruimte was er meer voor reflectie. Geen zinnig argument werd gewisseld. Op voorhand was al duidelijk dat de fracties van het CDA en de VVD niet te vermurwen waren. Daarmee hebben zij deze Kamer geen dienst bewezen. Eerder heb ik al aangegeven dat als het behandelen van een te laat aangemelde wet telkens onderwerp wordt van machtspolitieke overwegingen, het ons in ieder geval weinig zinvol lijkt om een uiterste datum van indiening te handhaven. Graag verneem ik hierover de mening van de minister.

De Tweede Kamer kreeg van de minister een compliment voor de snelle afhandeling van de schriftelijke ronde. De Tweede Kamer heeft hier maanden de tijd voor genomen. Wij moeten het in een week doen. Waarom heeft de minister dit voorstel niet veel eerder bij deze

Kamer ingediend. Volgens mij had dat ook veel eerder gekund.

Ook wil ik van de minister weten hoe berichten in de pers zijn gekomen dat ontvangers van huursubsidie de komende maanden 12 euro per maand zouden terugontvangen. Waarschijnlijk zijn deze berichten in de kranten en over de radio overgenomen van de webpagina van het ministerie zelf. Waarom heeft de minister deze misleidende informatie verspreid?

In eerste instantie zouden ontvangers van huursubsidie 12 euro per maand worden gekort. Vervolgens werd hun verteld dat zij dit bedrag zouden krijgen teruggestort. In veel gezinnen zal dit besluit met genoeg zijn ontvangen. Nu zal het bedrag toch weer worden ingehouden. Kan de minister zich voorstellen dat dit zigzagbeleid leidt tot veel onzekerheid bij ontvangers van huursubsidie? Is er sprake van gewekte verwachtingen bij ontvangers van huursubsidie en, zo ja, scheidt dat dan ook geen verplichtingen? Of moeten burgers maar weten dat de politiek altijd onbetrouwbaar kan uitpakken.

Voorzitter. Volgens het CDA en de VVD, die vandaag tegen gemaakte afspraken in deze wet toch behandelen, gaat het hier over eenvoudige materie, waarvoor wij als Kamer geen normale voorbereidingstijd nodig hebben. Ik verschil met hen van mening. Ten eerste betreft het hier geen maatregel ter bevordering van de sociale volkshuisvesting in ons land. Het is juist een maatregel die de positie aantast van mensen met weinig inkomen, die zijn aangewezen op die sociale volkshuisvesting. Dit druist in tegen wat wij hierover ooit hebben afgesproken. Ten tweede is deze maatregel alleen eenvoudig in zijn effect. Wij hebben het over een ordinaire bezuinigingsmaatregel, die weinig te maken heeft met volkshuisvesting waar deze minister voor is aangenomen en die alles te maken heeft met de schatkist, waar haar collega en partijgenoot Zalm over gaat. De minister van Volkshuisvesting treedt met deze wet op als financier van de minister van Financiën, die in de kabinetten waar hij eerder deel van uitmaakte miljarden uitdeelde aan bedrijven en mensen die financieel toch al niets te klagen hadden en die nu geld te kort komt omdat hij het wil halen bij mensen die krap bij kas zitten.

Voorzitter. Een fraai voorbeeld van omgekeerde solidariteit. Mevrouw Meindertsma wees er ook al op. Wat mij betreft mag mevrouw Meindertsma ook wel minister van Volkshuisvesting worden in ons schaduwkabinet. Dat zou een ernstige verbetering zijn ten opzichte van de minister die wij nu hebben. Het voorstel moet leiden tot een bezuiniging op de kosten van de huursubsidie oplopend tot 81 mln euro in 2004 tot 210 mln euro in 2007. Voor het subsidiejaar 2004/2005 resulteert dit in een verhoging van de basishuur met 12 euro per huishouden per maand. Wat voor berekeningen je er ook op loslaat, het is 12 euro.

Om de voorgenomen bezuiniging te kunnen bereiken, zal de basishuur de komende jaren verder stijgen. Ik hoefde de wet daarvoor niet te bestuderen. Ik kon dat lezen op de webpagina van de Eerste Kamer, die heel wat accurater is dan die van het ministerie.

Voorzitter. Als het aan de minister ligt, gaan de huren in de toekomst extra omhoog en gaat de huursubsidie verder naar beneden. Mensen met een lager

inkomen worden de dupe van een kortzichtig bezuinigingsbeleid in de sociale volkshuisvesting. Het kan de minister niet zijn ontgaan dat de kritiek op de hypotheekrenteaftrek groeit. De SP is al erg lang een voorstander van aanpassing van deze belastingaftrek. Zij krijgt nu echter steun uit onverdachte hoek. De OESO beklemtoont dat de hypotheekrenteaftrek de kansen op economisch herstel beperkt. De president van de Nederlandsche Bank Noud Wellink en de CDA'er Hans Hillen bepleiten een herziening. Zelfs de voorzitter van de Nederlandse Federatie van Belastingadviseurs meent dat de regeling op termijn moet worden afgeschaft. Ik herhaal het nog maar eens. De kosten voor deze belastingsubsidie zijn in de afgelopen acht jaar met ruim 100% toegenomen, van 3,4 mld in 1995 tot 7,1 mld dit jaar. Ter vergelijking: de huursubsidie waarover we praten, bedraagt 1,7 mld. De SP stelt voor om de hypotheekrenteaftrek te garanderen maar wel te koppelen aan het maximum van de nationale hypotheekgarantie.

Is de minister ook al zover? Of volhardt zij met de rest van het kabinet in de opvatting dat je mensen met weinig geld in huurhuizen wel mag aanpakken, maar mensen met veel geld in dure koophuizen niet? Of ziet zij eindelijk in dat het beter bezuinigen is op mensen die de afgelopen jaren zeer veel hebben geprofiteerd van dit belastingvoordeel, dat voor de helft terecht kwam bij 7% van de hoogste inkomens? En dat het ónfatsoenlijk is om via verlaging van de huursubsidie armere mensen uit hun woning te jagen?

Voorzitter. De minister heeft nieuwe plannen aangekondigd om de huren marktconform te maken. Was het niet beter geweest om te wachten met deze wijziging van de Huursubsidiewet totdat deze Kamer meer duidelijkheid van de minister heeft over de visie op de toekomst van de huursubsidie? Deze wet wordt ontijdig maar ook ten onrechte aan ons voorgelegd. Het is kortzichtigheid troef in deze wet. Dat moet een Kamer van reflectie in feite alsnog afwijzen.

*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Er was ook vorige week consternatie over de behandeling van dit wetsvoorstel. De vragen daarbij waren of het wetsvoorstel wel of niet ingewikkeld is en of de financiële consequenties bij het niet op tijd behandelen van deze wet groot zijn of meevallen.

Het antwoord op de eerste vraag luidt dat het wetsvoorstel niet ingewikkelder is dan gewoonlijk. Daarnaast geldt voor mijn fractie dat in het Hoofdlijnenakkoord is afgesproken om de huursubsidieregeling verder te versoberen. De meest transparante oplossing daarbij is het verhogen van de basishuur. Dat is niet alleen het meest helder, maar ook het meest generiek, zoals het kabinet in de stukken heeft aangegeven. Je kunt het met deze keuze politiek niet eens zijn, maar dat is iets anders dan dat je constateert dat dit een buitengewoon complexe wet zou zijn. Er is op verzoek van de overkant ook gekeken of er alternatieven zijn om de huursubsidie te versoberen. De nadelen daarvan wegen niet op tegen het model dat nu gekozen is. Mijn fractie vindt echter dat je de ogen niet

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

moet sluiten voor de nadelen van het gekozen model. Het belangrijkste nadeel is dat het vrij besteedbaar inkomen vooral bij de mensen aan de onderkant van de samenleving verder wordt beperkt, in eerste instantie met 12,- euro per maand. Ik ga het debat met de heer Pastoor niet overdoen, maar dit lijkt me een buitengewoon serieuze zaak. Ook mijn fractie vraagt om daaraan vanuit het kabinet extra aandacht te besteden op twee fronten, namelijk het nieuw te ontwikkelen huurbeleid en het inkomensbeleid. De rek raakt er aan de onderkant beslist uit. Ik sluit me op dat punt geheel aan bij de woorden van de collega van het CDA.

Wij zijn het met de andere collega's eens dat het voorstel te laat bij deze Kamer is ingediend. Aan de minister wil ik vragen of zij en haar departementsleiding bekend zijn met onze richtlijn. Als dat zo is, waarom is daarmee dan zo slecht rekening gehouden? De minister had ons ruim voor de behandeling van dit voorstel op 15 juni, de procedurevergadering, een brief kunnen sturen met het dringende verzoek dit voor 1 juli af te ronden. In die brief hadden dan ook de juiste argumenten kunnen staan en niet het argument dat nu in de brief stond: het is aan de orde geweest in de begrotingsbehandeling, de begroting is aangenomen, einde oefening. Deze Kamer is er niet om op die manier beleid te voeren. Deze Kamer gaat over wetten en niet primair over de begroting. Dat is volgens mij een basispuntje. Dit soort argumenten telt voor mijn fractie dan ook niet. Ik vraag de minister daarom of zij bij nader inzien niet een beetje spijt heeft van het argument dat in de brief naar voren is gekomen.

Een dergelijke argumentatie kan bij velen in deze Kamer het gevoel oproepen dat de Eerste Kamer onvoldoende serieus wordt genomen. Dat kan natuurlijk nooit de bedoeling zijn. Ik neem aan dat dit nooit de intentie van deze minister is geweest, maar dat wij door een ongelukkige samenloop van omstandigheden wel bij zo'n constatering moeten komen.

Mijn fractie had bij de voorbereiding van dit voorstel liever de koninklijke weg gevolgd: de schriftelijke voorbereiding. Nu wij helaas moeten vaststellen dat het "wetsvoorstellenmanagement" van het departement op dat punt niet adequaat is geweest, staan wij eigenlijk met de rug tegen de muur. Dat is geen prettig gevoel, dat kan ik de minister vertellen. Vasthouden aan de koninklijke route kost ons waarschijnlijk zo'n 100 tot 150 mln euro. Die 150 mln moeten natuurlijk gedekt worden: dit jaar, volgend jaar of het jaar daarop. Bovendien is onze inschatting dat het voorstel nu aanhouden, eerst schriftelijk behandelen en dan pas stemmen, precies dezelfde uitkomst geeft als vandaag, namelijk een meerderheid voor dit voorstel.

De gang van zaken rondom de behandeling van dit wetsvoorstel vinden wij uiterst ongelukkig.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dit is echt een opmerking van een regeringspartij: de uitkomst staat vast, wij steunen het regeringsbeleid, laten we maar naar huis toe gaan. Dat kan de heer Schouw niet serieus menen.

De heer **Schouw** (D66): Ik zeg dat het waarschijnlijk zo is. Daar moet je in je afweging rekening mee houden. Ik heb geprobeerd om zo helder mogelijk aan te geven wat de

afweging is geweest van de fractie van D66. Wij voelen ons gebonden aan de manier waarop bezuinigingen worden gepleegd in dit kabinet, evenals aan de keuzes die dit kabinet daarbij maakt. Wij kijken toch op een wat andere manier naar de afweging die wij moeten maken rondom dit wetsvoorstel. Dat kan de heer Van der Lans vervelend vinden, maar dat is het verschil in positie tussen zijn en mijn fractie.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Het gaat hierbij toch ook om de zorgvuldigheid in een procedure van democratische afweging. Je wisselt met elkaar argumenten uit. De heer Schouw laat de uitkomst van het debat al meewegen in zijn antwoord op de vraag of het debat überhaupt wel gevoerd moet worden. Daarmee maakt hij zich toch wel een beetje belachelijk.

De heer **Schouw** (D66): Als de heer Van der Lans goed naar mijn inbreng heeft geluisterd, moet het hem zijn opgevallen dat ik heb gezegd dat het niet om een zeer complex onderwerp gaat. De afwegingen die wij moeten maken over de verschillende modellen zijn ook niet zo bijster complex. Daar kun je wel heel ingewikkeld over doen, maar op zichzelf is het allemaal heel helder in de stukken gepresenteerd. Wij kunnen op dit moment wel een keuze maken, maar wij hadden de Kamer graag de ruimte gegund om de koninklijke weg te volgen. Nu dat niet kan en wij voor de afweging staan, zullen wij die afweging ook moeten maken. Ook mijn fractie moet die afweging maken. Wij voelen ons verantwoordelijk, misschien wel net als de minister, om te bekijken hoe wij de begroting van dit land op orde kunnen krijgen. Daar maakt de heer Van der Lans zich wat makkelijk van af.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik heb u horen zeggen dat de inkomenseffecten ook voor uw fractie van groot belang zijn. U zegt dat het geen moeilijk wetsvoorstel is, maar het is natuurlijk mogelijk dat de inkomenseffecten er anders uitzien dan u gewent had.

De heer **Schouw** (D66): U hebt een aantal gedetailleerde vragen gesteld over de consequenties voor de verschillende inkomensgroepen. Die zouden wij graag beantwoord zien. Ik constateer echter dat er in de zeer nabije toekomst, wellicht niet in deze Kamer, maar in de Tweede Kamer, discussies zullen plaatsvinden over het toekomstige huurbeleid en het toekomstige inkomensbeleid. Mijn opmerking was ook een beetje gericht tot het kabinet. Wat is de inzet van het kabinet op dat punt? Ik geef alleen hier het signaal af dat de maat wat onze fractie betreft een beetje vol begint te raken voor de groep waar u het over had.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): U zegt dat wij ons er wat gemakkelijk van af maken, maar dat zegt u geheel ten onrechte. Dat doet u juist, want u verwijst alleen naar het akkoord. Dat akkoord hebt u niet eens ondertekend, maar uw collega's aan de overkant. Ik zou in dit opzicht toch graag even de sociale nieren van de D66-fractie proeven. Als je een bezuiniging op dit terrein wilt inboeken, dan is een rechtvaardiger verdeling denkbaar. Dan kun je wat aan de huursubsidie doen, maar dan kun je

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ook het huurwaardeforfait iets verhogen. Dan doet iedereen een beetje mee aan het dragen van de pijn. Dat was een mooie inbreng geweest voor de fractie van D66 in het kabinet. Het is ontzettend jammer dat wij daar niets over gehoord hebben.

De heer **Schouw** (D66): Ik vind ook dat dit debat aan de overkant moet plaatsvinden.

Mevrouw de voorzitter. Wij zijn niet gelukkig met de gang van zaken, maar als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar – met spijt in het hart – zoals het kan.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Mevrouw de voorzitter. Ik voer ook het woord namens de fractie van de ChristenUnie. Het is niet gemakkelijk om vanavond met de minister van gedachten te wisselen. De fracties van de SGP en de ChristenUnie staan bekend als nogal gouvernementeel. Heel hard roepen doen wij nooit. Wij proberen altijd op een gedegen wijze en goed onderbouwd politiek te bedrijven, maar nu maakt de minister het ons wel ontzettend moeilijk. Als mijn geheugen mij niet in de steek laat en dat doet het meestal niet, dan is het de derde keer dat wij een confrontatie met de minister hebben. De eerste keer maakte de minister zich er naar de mening van een aantal leden in deze Kamer nogal gemakkelijk van af. Wij vroegen ons af of zij het dossier wel goed had bestudeerd. De beantwoording was er in ieder geval niet naar. Wij hebben daar ook over gesproken en de minister heeft toen gezegd dat zij zou proberen om het anders te doen. De affaire rondom de begrotingsbehandeling ligt nog vers in ons geheugen. Nu is er weer spanning ontstaan tussen de minister en deze Kamer. Dat betreuren wij. Dan zit de Kamer niet met een probleem, maar de minister. Als je op deze wijze omgaat met een van de Kamers, dan moet je je als minister afvragen of het wel zorgvuldig is. Wat vindt de minister hiervan? Ik hoop dat deze vraag morgen niet al te oppervlakkig beantwoord wordt, want er is toch schade ontstaan.

Verwarring ontstond door de tweede nota van wijziging. Daarin werd min of meer gesuggereerd dat de schade zou meevallen als de wet niet voor 1 juli rechtskracht zou hebben.

Dat was een interpretatie. Er zijn ook andere interpretaties mogelijk. Als dat zo is, ben je als departement niet helder. Hoe het ook zij, een normale zorgvuldige procedure -- en daarvoor worden wij heel speciaal als Kamer in het leven gehouden -- is niet mogelijk. Dat is los van de inhoudelijke aspecten een zeer kwalijke zaak.

Het heeft ook weinig zin om nu inhoudelijk te debatteren over zo'n wetsvoorstel, aangezien er morgen slechts een beperkte tijd voor is. Er is een geweldige werkdruk, zoals wij allemaal weten en zoals de minister ook kan weten. Het komt dan toch niet uit de verf. Het is helaas niet mogelijk te spreken over heel veel zaken die voor een grote groep Nederlanders belangrijk zijn en waarover je van gedachten zou willen wisselen. Het gaat in ieder geval om een forse bezuiniging voor dit begrotingsjaar. De minister wil zo'n miljoen huishoudens met huursubsidie een integrale korting geven. Het gaat om

huishoudens met een inkomen variërend van het minimuminkomen tot plusminus 25.000 euro belastbaar inkomen. Iedere huishouding krijgt die korting van 12 euro per maand op de huursubsidie. Dat is voor een aantal gezinnen echt heel zwaar, gegeven alle andere zaken die al spelen. Hoe zwaar het is, zal ik niet proberen aan te geven, omdat anderen dat veel kleurrijker kunnen dan ik.

Allerlei alternatieve voorstellen hebben de minister bereikt en zijn ook aan de overkant van het Binnenhof aan de orde zijn geweest. De Woonbond, IVBN en Aedes hadden zelfs een soort coalitie gevormd. Dat zegt al ontzettend veel, want het zijn niet bepaald organisaties die anders op één lijn zitten. Deze drie waren het eens dat het niet zo moet en hebben gespeeld met de gedachte aan verhoging van het huurwaardeforfait met 0,1%. Zij zeiden: ons land telt zo'n 3,7 mln koopwoningen met een gemiddelde WOZ-waarde van 150.000 euro; bij een gemiddeld fiscaal tarief van 40% levert dit jaarlijks zo'n 220 mln op. Dat is, zo rekenden zij de minister voor, minimaal zoveel als de uiteindelijke taakstellende bezuiniging van zo'n 210 mln. Wij vonden dat een sympathiek alternatief. Waarom moet de last worden gelegd bij de groep in deze samenleving die het bepaald niet gemakkelijk heeft? Wij willen in onze samenleving solidair zijn met elkaar om mensen niet op nog grotere achterstand te zetten. Dat is niet goed voor de samenleving. De bezuinigingsproblemen worden dan niet eenzijdig afgewenteld op de mensen met de lagere inkomens die het al moeilijk hebben. In die filosofie wordt de bezuiniging verdeeld over de 3,7 mln woningeigenaren waardoor dezen per maand niet 12 euro meer gaan betalen zoals nu voor de huursubsidieontvangers gaat gelden, maar gemiddeld 5 euro. Bovendien betaal je via het huurwaardeforfait meer naarmate de waarde van de woning hoger is. In zo'n systeem betalen hogere inkomensgroepen meer dan de lagere inkomensgroepen of de middengroepen. Die ontzie je er ook nog mee.

Kortom, wij hadden graag met de minister van gedachten gewisseld over de mogelijkheid van een mix en over de vraag of dat niet rechtvaardiger zou zijn geweest voor de samenleving. Helaas is er geen gelegenheid om dat met de minister uit te diepen. De race lijkt gelopen.

Onze fracties hadden over een andere oplossing diepgaand met de minister van gedachten willen wisselen in de vorm van schriftelijke vragen en de antwoorden daarop, in de hoop dat de vragen goede antwoorden hadden opgeleverd en mogelijk aanleiding hadden gegeven voor een schriftelijke gedachteswisseling in tweede ronde. Zou het niet veel zinvoller zijn geweest om na te gaan of fiscalisering van de huursubsidie een oplossing biedt? Zou niet op korte of middellange termijn moeten worden bekeken of daarbij geen gelijktrekking mogelijk is met het eigenwoningbezit? Met andere woorden, zou er niet een soort fiscaal regime huursubsidie/huurwaardeforfait mogelijk zijn? Dat ligt naar onze mening veel meer voor de hand, omdat er op dit moment een eerste slag gaande is door het opnemen van de huursubsidie en de zorgtoeslag in één systeem.

Hieraan wordt op dit moment al gewerkt en dan moet het niet zo moeilijk zijn om de huursubsidie in het systeem van de zorgtoeslag op te nemen. Volgens mij moet het niet zo heel moeilijk zijn om die slag te maken naar een veel

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

evenwichtiger verdeling. Een ander argument voor de fiscalisering van de huursubsidie en de eigenwoningregeling, de twee vormen van het woonlastenbeleid, is dat het heel logisch is om ze aan elkaar te koppelen. Dat leidt namelijk tot een veel transparanter systeem.

Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de vragen van mevrouw Meindertsma. Het is namelijk niet al te zinvol om alle aspecten nu uit te diepen. Net als mijn collega's heb ik aangegeven dat het een gevolg is van de weinig zorgvuldige procedure, waarvoor de minister en haar ministerie verantwoordelijk zijn. De Eerste Kamer is niet in de gelegenheid gesteld om diepgaand met de minister van gedachten te wisselen en alternatieven te bespreken.

Die gelegenheid zullen wij morgen ook niet krijgen, omdat de tijd daarvoor te kort is. Zie de strakke planning van de agenda van morgen. Tot mijn teleurstelling zal ik morgen dus waarschijnlijk moeten concluderen dat de minister aan de echte fundamentele kritiek voorbij is gegaan. De manier waarop door het ministerie en de minister met deze Kamer is omgegaan, zal namelijk niet diepgaand aan de orde kunnen komen. De zoveelste gemiste kans!

De corporaties hebben vrijwillig zo'n 30 mln ter beschikking gesteld. Daardoor krijgen mensen die huursubsidie ontvangen, dit jaar een eenmalige uitkering van de minister. Het is op zichzelf een goede zaak dat de corporaties dit hebben gedaan, maar het is wel een eenmalig gebaar. Mensen moeten verder goed weten dat dit geld van hun verhuurder afkomstig is en niet van de politiek. De pijn wordt dus eenmalig verzacht. Maar ja, hoe gaat dat de komende jaren? Ik weet het echt niet.

*N

De heer **Van den Oosten** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie werkt mee aan de behandeling van deze huursubsidiewet. Zij doet dat echter niet met veel vreugde, omdat wij met anderen vinden dat wetgeving het verdient om zorgvuldiger te worden behandeld dan nu het geval is. De afgesproken procedures dienen in acht te worden genomen. In de commissievergadering heb ik evenwel aangegeven dat wij er geen moeite mee hebben, gelet op het belang van dit wetsvoorstel, om het vanavond plenair te behandelen.

In de brief van 23 juni zet de minister helder uiteen waarom het zo belangrijk is dat dit wetsvoorstel voor 1 juli wordt behandeld. Een van de redenen daarvoor is dat de wet dan per 1 juli van kracht kan worden. Als die datum zo belangrijk is, hoe is het dan mogelijk dat de Eerste Kamer dit wetsvoorstel in een zo laat stadium aangeboden krijgt? Waar is het misgegaan? De minister zal hier zeker op in moeten ingaan, gezien de vele vragen van mijn collega's hierover. Ik ben benieuwd naar het antwoord van de minister. Vooruitlopend op dat antwoord roep ik de minister nu al op om hieraan meer aandacht te besteden in de organisatie van haar ministerie.

Wij spreken vandaag zeker niet over een nieuw voorstel. In de begroting van het ministerie voor 2004 zijn de bezuinigingrekeningen waarover wij vanavond spreken, en de betaalbaarheid van het wonen namelijk al opgenomen in

de taakstelling voor de huursubsidie. De Eerste Kamer, inclusief mijn fractie, heeft met deze begroting ingestemd.

De heer **Van Raak** (SP): De VVD heeft de Eerste Kamer hoog in haar vaandel staan en hecht zeer aan een zorgvuldig oordeel van deze Kamer. Desalniettemin wil ik de heer Van Oosten de volgende vragen stellen. Speelt voor hem mee dat de minister tot dezelfde bloedgroep behoort? Is dat voor hem een reden om gemakkelijk over alle fundamentele bezwaren van het grootste deel van deze Kamer heen te stappen? Was hij daar verder net zo gemakkelijk overheen gestapt wanneer het wetsvoorstel niet een verlaging van de huursubsidie betrof, maar een verlaging van de hypotheekrenteaftrek?

De heer **Van den Oosten** (VVD): Ik ben begonnen met de woorden dat wij het helemaal niet gemakkelijk vinden of plezierig om op deze wijze het wetsvoorstel te behandelen. Wij vinden de gevolgen van een niet tijdige behandeling echter belangrijk. De brief van de minister is daarover heel duidelijk. Een helderder brief heb ik zelden gezien. Niet-tijdige behandeling betekent dat een inhaalslag moet plaatsvinden en daarvan hebben wij wat berekeningen gezien. Wij vonden die inhaalslag zo ernstig, met name voor degenen die het betreft, dat wij het wetsvoorstel op tijd wilden behandelen. Die afweging was voor ons buitengewoon belangrijk.

De **voorzitter**: Ik zie dat de heer Van Raak weer wil interromperen maar ik verzoek hem, de heer Van den Oosten zijn betoog te laten vervolgen. Misschien komt daarin de beantwoording van de interruptie die hij nu wil plegen terug. Wij moeten op de tijd letten. Ik wijs erop dat hierover een ordedebat is gevoerd. Ik geef mevrouw Meindertsma tot slot op dit punt het woord.

**

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik heb de indruk dat de opmerking in de brief van de minister dat het tekort 140 tot 150 mln euro bedraagt door een aantal vertaald wordt als een structureel tekort terwijl het gaat over een incidenteel tekort. Wij hebben heel wat meer posten in de begroting waar zich dit soort tekorten op voordoen. In de brief deed de minister het voorkomen dat het om een structureel tekort gaat; om die reden vind ik de brief niet zo helder.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Ik heb in elk geval gelezen dat het tekort als gevolg van niet-tijdige behandeling van deze wet op de een of andere manier in de huursubsidiesfeer moet worden opgelost. Dat is het voornemen van de minister. De gevolgen daarvan voor de hoogte van de korting die dan moet plaatsvinden, vinden wij onjuist. Dan behandelen wij het wetsvoorstel liever op tijd zodat de effecten geringer zijn.

In het hoofdlijnenakkoord is reeds een versoering van de huursubsidie aangekondigd. De taakstelling is duidelijk: huursubsidie-uitgaven met 210 mln euro structureel beperken. Deze bezuiniging vloeit voort uit het hoofdlijnenakkoord en maakt onderdeel uit van het brede pakket dat is ingezet om de Nederlandse economie op het goede spoor te zetten. In dat licht zijn wij

het met de minister eens dat de grootste post op de begroting, de huursubsidie, niet buiten beschouwing kan blijven. Er is gekozen voor een maatregel die geldt voor alle ontvangers van huursubsidie. De minister heeft aan de overkant al gezegd dat de pijn -- zij spreekt net als ons over "pijn" -- over allen wordt verdeeld. De minister heeft ook aangegeven, dat er naar alternatieven is gekeken. Zij heeft er twee genoemd. Invulling van die alternatieven betekent weliswaar dat er 2 euro minder afgaat, maar ook dat de eigen bijdrage oploopt tot 28 euro. Dat soort alternatieven spreekt ons niet aan.

Wij vinden het belangrijk dat met het totale pakket van maatregelen om de Nederlandse economie erbovenop te helpen ervoor wordt gezorgd dat huursubsidie ook in de toekomst blijft bestaan. Wij hechten daar als VVD-fractie zeer aan. Wij maken ons dan ook meer zorgen over de doorstroming die geweldig is afgenomen. Dat heeft directe gevolgen voor het huursubsidietraject. Nog steeds wonen veel te veel mensen met een hoog inkomen in een woning met een lage huur. Als wij daar wat aan kunnen doen, wordt daarmee een verlichting van de lage inkomens bereikt. Wij hechten daar buitengewoon aan. Als wij spreken over sociaal beleid, kunnen wij constateren dat de minister een akkoord heeft bereikt dat erop neerkomt dat in 2005 0,4% huurverhoging plaatsvindt boven de inflatie. Dat hebben wij in voorgaande jaren niet waargenomen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

*!VOETTEKST *!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van onder meer de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, ter waarborging van de bekwaamheid tot het uitoefenen van beroepen in het onderwijs (Wet op de beroepen in het onderwijs) (28088).**

(Zie vergadering van heden.)

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Van der Hoeven**: ...

De **voorzitter**: De microfoon staat op zijn hardst.

**

Minister **Van der Hoeven**: Dat is beter. Voorzitter, ik zal herhalen wat ik zonet heb gezegd, want dan heeft iedereen tenminste dezelfde kennis. Eerst zal ik een aantal algemene opmerkingen maken. Daarna ga ik in op de

bekwaamheidseisen. Vervolgens kom ik op de positie van de godsdienstleerkrachten. Mijn derde punt is het platform en de relatie met de AMvB. Dan kom ik op de inspectie en de vragen die daarover zijn gesteld. Daarna volgen de zij-instromers, de arbeidsvoorwaarden en tot slot iets over de verdere procedure en over het tijdspad.

Om verschillende redenen is het wetsvoorstel noodzakelijk; dit zijn er vier. Op de eerste plaats verwachten wij -- wij moeten ons daarover niets wijs laten maken -- krapte op de onderwijsarbeidsmarkt, ook al lijkt de situatie op dit moment ernstig. Juist in tijden van krapte moet je zorgen voor kwaliteitsborging. Er moet worden gekozen voor een aanpak die geen conjunctureel maar een structureel karakter heeft. Wij hebben geen gesloten arbeidsmarkt meer, waartoe alleen mensen met een onderwijsbevoegdheid toegang hadden. Het zal noodzakelijk zijn dat mensen het onderwijs in kunnen stromen op elk moment van hun loopbaan en op allerlei soorten functies, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit. Het is inderdaad waar, mijnheer Klink, dat wij op dit punt aan het voorsorteren zijn op hetgeen komen gaat. Dit moet ook worden gedaan, om te voorkomen dat wij in die vermaledijde varkenscyclus terecht komen.

De tweede reden voor het wetsvoorstel zijn de veranderingen in het onderwijs zelf, die vragen om aanpassing van het stelsel. Daarbij gaat het om onderwijskundige veranderingen, maar ook om veranderingen in de organisatie van het onderwijs en de inzet van andere functies in het primaire proces. Kortom, er moet duidelijkheid zijn over taken en verantwoordelijkheden maar ook over de bijbehorende bekwaamheden van al het personeel dat in het primaire proces wordt ingezet.

De derde reden is "een leven lang leren", oftewel "eens bevoegd is niet altijd bekwaam". Die tijd is voorbij. Het halen van je bevoegdheid en daarna zonder verdere bijscholing voor de klas blijven staan, is iets wat vroeger eigenlijk al niet ging, maar tegenwoordig helemaal niet meer gaat.

Ten slotte past het wetsvoorstel op de beroepen in het onderwijs bij moderne bestuurlijke verhoudingen in het onderwijs. Scholen moeten meer ruimte krijgen voor een eigen inrichting van het onderwijs. Juist om die ruimte te kunnen geven, moet je wel duidelijk zijn over de kaders waarbinnen de scholen en hun besturen moeten opereren. De kwaliteit van het onderwijspersoneel is daarbij een onmisbaar element.

Mevrouw Dupuis stelde een aantal vragen die te maken hebben met de Wet BIG. Waarom is voor het onderwijs niet een soortgelijke wet gemaakt? Er zijn een aantal verschillen tussen de personen die werkzaam zijn binnen de gezondheidszorg en degenen die werkzaam zijn in het onderwijs. In tegenstelling tot het onderwijs zijn er in de gezondheidszorg heel veel vrije beroepsbeoefenaren. Verder zijn er daar door de EU gereguleerde beroepen, wat in het onderwijs niet het geval is. Er zijn echter ook een aantal overeenkomsten, die te maken hebben met de status van de beroepsgroep, die zelf een stem heeft in de bekwaamheidseisen.

Dat is nieuw. Dat de bekwaamheid ook daadwerkelijk moet worden getoond voordat men met de daarbij behorende werkzaamheden wordt belast, is ook nieuw. Het

is eveneens een parallel met de Wet BIG. Het derde punt waarop een parallel bestaat, is dat zittend personeel bekwaam moet blijven. Die elementen zijn cruciaal voor de status van het beroep. Zowel het voorstel voor de Wet BIO als de Wet BIG -- de laatste in combinatie met de Kwaliteitswet zorginstellingen -- is erop ingericht. De uitwerkingen zijn echter niet zonder meer identiek; daarin geef ik mevrouw Dupuis gelijk.

Met het voorstel voor de Wet BIO komt er een uitdrukkelijke verandering in de positie van de beroepsbeoefenaar in het onderwijs, juist doordat de beroepsgroep zelf een doorslaggevende rol heeft in het doen van voorstellen voor bekwaamheidseisen. Zij heeft ook zo'n rol in het nadenken over de manier waarop je de bekwaamheid kunt onderhouden en welke instrumenten daarbij worden ingezet. De voorschriften zijn anders. Er is geen register, dat op grond van de Wet BIG in de gezondheidszorg wel bestaat. De argumenten daarvoor herhaal ik niet; men vindt ze terug in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel. Wel is voorzien in een voorschrift voor het onderhouden van bekwaamheden die aansluiten bij het kwaliteitsbeleid van de scholen zelf. Dat kan ook in het onderwijs, want zoals ik al zei zijn leraren geen vrije beroepsbeoefenaars, maar werknemers in professionele organisaties. De laatsten voeren kwaliteitsbeleid, waarvan een integraal personeelsbeleid een onderdeel is.

Over de bekwaamheidseisen is een aantal opmerkingen gemaakt. Een deel had te maken met de vakinhoud. Is de bepaling over de vakinhoud wel zwaar genoeg? Moet er niet méér over worden geformuleerd? Bij de vakinhoudelijke oriëntatie gaan wij uit van de kerndoelen en de exameneisen. De leraar moet de leerinhoud beheersen en kunnen overdragen. Dat hebben wij elders geregeld met elkaar. In de wet wordt het geëist en het kan ook niet anders. Je bent altijd leraar in iets. Je draagt inhoud over en je hebt vaardigheden nodig die direct met de inhoud zijn verbonden. Natuurlijk zijn er wel verschillen in de mate waarin leraren de vakinhoud moeten beheersen. De leraar in 6vwo zal de inhoud van zijn vak waarschijnlijk op academisch niveau moeten beheersen om een goede leraar te kunnen zijn. Voor de leraar in het basisonderwijs heb je een andere balans tussen de verschillende competenties. Ik scheer echt niet alle leraren in alle fasen van het onderwijs over dezelfde inhoudelijke kam.

Het voorstel dat SBL heeft gedaan en dat de Kamer in afschrift heeft ontvangen, biedt een goed uitgangspunt voor een AMvB. Het geeft richting en ruimte, en het is door leraren zelf ontwikkeld. Maar de uitwerking zal niet gezocht en plichtmatig zijn. De praktijk zal inderdaad moeten uitwijzen of de bekwaamheidseisen echt een stimulerend kader bieden aan leraren en scholen. Mocht dan blijken dat de inschatting van de heer Ten Hoeven juist was -- hetgeen ik niet denk en al helemaal niet hoop -- dan moeten wij eerlijk zijn tegen elkaar en bij de herijking over uiterlijk zes jaar tot betere sets komen. Dat moet je met elkaar kunnen afspreken. Als je het niet doet, sluit je je af voor eventueel veranderingen in onder meer de inhoud en dat moeten wij natuurlijk niet hebben.

Over het inclusiviteitsbeginsel bestaat een misverstand. Gevraagd is of leerkrachten die in de

bovenbouw van havo en vwo lesgeven, ook in de onderbouw en op het vmbo mogen lesgeven. Het antwoord daarop is "ja". Dat inclusiviteitsbeginsel blijft bestaan. In de wet wordt er ook expliciet in voorzien. Dat betekent dat degene die voldoet aan eisen voor het voorbereidend hoger onderwijs, mag worden benoemd in het gehele voortgezet onderwijs. Voor veel leraren die in het hbo zijn opgeleid, geldt al dat zij voor het hele voortgezet onderwijs zijn opgeleid. Zij volgden eerst een tweedegraadsopleiding en stroomden vervolgens door naar een opleiding tot eerstegraads. Leraren die aan de universitaire lerarenopleiding zijn opgeleid, hebben vaak niet eerder een opleiding gehad die was gericht op de onderbouw. In de universitaire lerarenopleiding wordt wel degelijk aandacht aan de onderbouw besteed, ook in de praktische beroepsvorming. Dat punt is nadrukkelijk aan de orde geweest toen het wetsvoorstel in de Tweede Kamer werd behandeld.

Ik heb daarbij de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag benadrukt. Het bevoegd gezag moet altijd de afweging maken of de leraar die benoembaar is, ook belast kan worden met werkzaamheden waar zijn opleiding niet direct op was gericht. Zo nodig zou dat bevoegd gezag de betrokkene in staat moeten stellen om zich verder te bekwamen voordat hij die werkzaamheden echt oppakt. Dat hoort bij de onderhoudsplicht die in het wetsvoorstel is opgenomen. Kortom: men is en blijft benoembaar, maar het bevoegd gezag moet serieus beoordelen of betrokkene voldoende inzetbaar is voor de werkzaamheden waarmee het bevoegd gezag hem wil belasten.

De heer Klink vroeg of iemand onbevoegd kan lesgeven in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en dan met name het vmbo. Artikel 33, lid 4 van de WVO voorziet in de benoemingsmogelijkheid voor een bepaald vak van iemand die al bevoegd is voor een ander vak. Ik neem aan dat de heer Klink hier op doelde. Dat mag voor maximaal twee jaar en alleen als school en leraar een traject afspreken waarin die leraar alsnog gaat voldoen aan de bekwaamheidseisen. Daarnaast is de bestaande ruimere mogelijkheid gehandhaafd dat iemand die al bevoegd is voor een vak in het eerste leerjaar, een ander vak mag geven zonder aan de bekwaamheidseisen te voldoen en zonder een traject overeen te hoeven komen om alsnog aan de bekwaamheidseisen te voldoen. De Inspectie moet daarover beslissen. Ook wordt de al bestaande mogelijkheid gehandhaafd dat dit ook voor het tweede leerjaar kan, maar dan alleen als er naar het oordeel van de Inspectie sprake is van een bijzondere situatie.

Dit is conform het al bestaande artikel 33, lid 4 van de WVO. De Wet BIO beperkt deze ruimte voor de scholen niet. Inmiddels is het advies van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming verschenen over de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Mijn beleidsreactie daarop dateert van 18 juni. Die beleidsreactie is nog niet verwerkt in een wetsvoorstel. Daarop kom ik terug in het najaar van 2004. Overigens zal het Landelijk platform kwalificatiestructuur onderwijsberoepen zich ook kunnen uitspreken over de wenselijkheid van bestaande bekwaamheidseisen, dan wel het opstellen van nieuwe bekwaamheidseisen passend bij een nieuw competentieprofiel.

Dat brengt mij tot de vraag van de heer Van Raak hoe het zit met orde houden. Dat vind ik echt de verantwoordelijkheid van de leraren zelf en degenen die de verantwoordelijkheid hebben voor het integrale personeelsbeleid ten aanzien van die leraren. Wij geven scholen steeds meer ruimte om de middelen die zij op grond van de bekostigingsregels ontvangen, in te zetten op een wijze die het beste tegemoet komt aan wat zij zelf nodig vinden. Inzet van mentoruren kan daarbij horen. Het antwoord op de vraag naar de verdeling van de opvoedkundige taken tussen school en ouders, kan niet gezocht worden in het opknippen van verantwoordelijkheden. Ik vind dat ouders en school samen behoren te werken aan de opvoeding en de opvoedingstaken. Het ergste dat kan gebeuren, is dat de school wordt tegengewerkt door de ouders of dat de ouders worden tegengewerkt door de school. In dat geval ontstaat een lose-lose situatie. Het kind om wie het gaat is daar helemaal niet mee geholpen en dat moet daarom te allen tijde worden voorkomen. Dat kan alleen niet hier worden voorkomen, maar dat zal op de scholen zelf moeten gebeuren.

Vakinhoud is erg belangrijk, maar minstens zo belangrijk is de pedagogisch-didactische kennis van leraren. Waarom lijkt het alsof daar op dit moment wat meer nadruk op wordt gelegd? Ik denk dat dit te maken heeft met het feit dat er juist op dat punt erg veel van leraren wordt gevraagd en dat dit niet altijd even goed aan de orde komt in de opleiding. Overigens moet dat ook duidelijk aan de orde komen bij de bijscholing van de opleidingen zelf. Binnen bijvoorbeeld de Pabo's zelf zijn daar ook al de nodige voorstellen voor in ontwikkeling.

Dat brengt mij bij het bijhouden van de bekwaamheid. Dit is ook zo'n belangrijk punt. Het onderhoud van de bekwaamheid is belegd bij de school omdat het een onderdeel is van het personeelsbeleid. Natuurlijk zullen beroepsbeoefenaren zich zelf wel degelijk op verschillende niveaus uitspreken. Het SBL en de kringen van leraren die onder regie van het SBL hebben gewerkt aan de totstandkoming van de bekwaamheidseisen, zullen zich ook laten horen als het gaat om bekwaamheidsonderhoud.

Zo wordt nagedacht over voorbeelden voor in de wet geregelde bekwaamheidsdossiers.

De onderhoudsplicht van het bevoegd gezag wordt nu in de wet opgenomen. Zij is onderwerp van medezeggenschap en toezicht. Dat zou mijns inziens voldoende garanties moeten bieden dat de scholen er geen loopje mee nemen, waarvoor inderdaad geld nodig is. Scholen hebben middelen beschikbaar voor het uitvoeren van hun onderhoudsplicht, maar vanuit de enveloppemiddelen zal daaraan additioneel geld worden toegevoegd, wat oploopt tot een bedrag van structureel 29 mln euro vanaf 2007. In het beleidsplan onderwijspersoneel, dat ik inmiddels aan deze Kamer heb gezonden, ga ik daarop in, ook wat de verdeling van de middelen betreft.

Hoe moet een school de verantwoordingsplicht invullen? De heer Klink deed daarvoor een aantal aardige suggesties. De vraag is of de wetgever het moet voorschrijven. Wij schrijven nu voor dat het schoolplan de

instrumenten voor het onderhoud moet aangeven. Gelet op de rol van de medezeggenschap bij vaststelling of wijziging van het schoolplan kan op die manier adequaat worden voldaan aan de horizontale verantwoordingsplicht. Via de verplichte opname in het schoolplan kun je zo die horizontale verantwoordingsplicht vormgeven, en kun je dus ook de scholen aansporen om invulling te geven aan het interne kwaliteitsbeleid.

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Mij is niet helemaal duidelijk, waarom de minister wel in de lijn van de traditie het verkrijgen van een bevoegdheid buiten de onderwijsinstanties ziet, en de nascholing niet. Waarom spreekt zij over personeelsbeleid, schoolplannen en het bijhouden van dossiers? Laat die leraar zelf alle mogelijkheden aangrijpen om aan de wettelijke vereisten van bekwaamheid te voldoen. Belast de schoolbesturen daar toch niet mee!

Minister **Van der Hoeven**: Het is en/en. De leraren zijn verplicht om hun bekwaamheid op peil te houden. Maar het is ook de plicht van de schoolbesturen om er in het kader van het integrale personeelsbeleid voor te zorgen dat alle bekwaamheden die in een school nodig zijn, er ook zijn. Als je constateert dat dat niet 100% het geval is, moet je het niet laten afhangen van de individuele leraar, want dan heb jij als schoolbestuurder, vanuit je functie als bevoegd gezag en vanuit je verantwoordelijkheid voor het verzorgen van goed onderwijs, de plicht om daarop toe te zien. Ik hecht daar zeer aan, omdat de schoolbesturen op dit punt in beeld moeten blijven.

Ik kom toe aan de bekwaamheidseisen voor het godsdienstonderwijs. Wat is het probleem? De bekwaamheidseisen gaan in het algemeen ook over vakinhoud, maar zij beschrijven die vakinhoud niet gedetailleerd. De derde competentie van SBL, die daarop betrekking heeft, legt een directe relatie met wat de leerling zal moeten kennen en kunnen. Zoals gezegd zijn de kerndoelen en de exameneisen de referentiepunten. De beroepsgroep aanvaardt de kerndoelen en de exameneisen als een gegeven, als uitgangspunt voor het beschrijven van de bekwaamheidseisen voor de leraar. De beroepsgroep is dus verantwoordelijk voor voorstellen voor bekwaamheidseisen, gericht op leerinhouden die zij zelf in eerste instantie niet heeft voor- of vastgesteld. Kortom, het godsdienst- en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs wijkt in dat opzicht niet af van andere vakken. Ik wil een verschil maken tussen godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk onderwijs, want dat zijn twee verschillende zaken. Voor beide zijn echter van buitenkomende eisen richtinggevend. Wij moeten nu wel vaststellen welk referentiepunt er zal zijn voor die godsdienstvakken. Daar zijn geen kerndoelen en geen exameneisen voor. Dan ligt het wat mij betreft voor de hand een kerkgenootschap of een vergelijkbare organisatie daarbij een belangrijke rol te geven. Als er op dat niveau geen richtinggevend en geconsolideerde uitspraak over de inhoud bestaat, blijft het schoolbestuur, juist ook in het kader van de vrijheid van onderwijs, de verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud van het onderwijs en voor hetgeen leerlingen daarin zouden moeten bereiken. Op die manier moet het naar mijn

mening mogelijk zijn om de verschillende verantwoordelijkheden op dit punt helder weer te geven. In het vervolgtraject van de AMvB met bekwaamheidseisen kom ik daarop terug.

Hoe stel ik mij dat voor? Ik stel mij voor de bekwaamheidseisen zoals die nu door SBL zijn ontwikkeld, voor te leggen aan diverse kerkgenootschappen en aan schoolbestuurorganisaties om te bezien of mijn lijn een houdbare lijn is. Dat wil zeggen dat de bekwaamheidseisen zoals die er nu zijn, ook van toepassing zijn op leraren godsdienst en levensbeschouwelijk onderwijs, maar dat wij moeten bezien of een inhoudelijk referentiepunt, dat nodig is voor die derde competentie, beschikbaar en operationeel is. Als dat het geval is, zijn er duidelijk vakinhoudelijke eisen die niet gelden voor alle scholen, maar voor die scholen die godsdienst of levensbeschouwelijk onderwijs in een bepaalde richting willen aan verzorgen. Ik kom daar echter op terug op het moment dat de AMvB hier wordt voorgehangen. Tegen mevrouw Dupuis kan ik zeggen dat die AMvB wordt voorgehangen.

In de Tweede Kamer is bij de behandeling van dit wetsvoorstel veel aandacht besteed aan het voornemen om een landelijk platform in te stellen. Ik heb op verzoek van de Kamer op 9 januari een brief gezonden waarin op een aantal punten een nadere uitwerking wordt voorgesteld. In de Tweede Kamer zijn twee moties over dat onderwerp aangenomen. In een motie staat dat minstens de helft plus één van het aantal leden van het platform deskundigen moeten zijn uit de beroepsgroepen. In de andere motie staat dat deskundigen van lerarenopleidingen niet zelf in het platform zitting zouden moeten hebben. Dat punt is er door de Tweede Kamer uitgeamendeerd. Dat betekent dat het platform een platform van deskundigen wordt en niet een van vertegenwoordigers met achterbannen. Ik hoop het platform spoedig in te kunnen stellen. Ik zal uiteraard de in de Tweede Kamer aangenomen moties op dat punt uitvoeren.

Ik heb inmiddels samen met Binnenlandse Zaken gekeken naar de status van het platform, want dat was nog wat onhelder. Daarbij speelde de vraag of het platform, gelet op zijn rol bij het doen van voorstellen over bekwaamheidseisen, als een adviescollege zou moeten worden ingesteld. Dat ging niet, want dat zou strijden met het voornemen om het aantal adviescolleges beperkt te houden. Dat betekent dat het platform zelf geen adviescollege zal zijn, maar dat het een rapport opstelt over wenselijke bekwaamheidseisen voor de diverse beroepen. Dat rapport leg ik vervolgens voor aan de Onderwijsraad, die mij zal adviseren of de voorstellen een goede basis zijn voor een AMvB over bekwaamheidseisen, maar die zelf niet inhoudelijk zal ingaan op die bekwaamheidseisen. Dan wordt de AMvB opgesteld en bij het parlement voorgehangen. De omvang van het platform zal zodanig zijn dat alle deskundigheden erin zitten. Wij gaan uit van 11 tot 15 personen. Zodra het platform er is, zal ik de Kamer daar uiteraard van op de hoogte stellen.

Over de positie van de inspectie zijn een aantal vragen gesteld.

Men wilde weten in hoeverre de inspectie eisen kan stellen. De heer Klink vroeg in hoeverre er een dwingende

rol voor de inspectie is weggelegd op basis van artikel 3 van de WOD en of er vooral sprake is van stimulerend toezicht. De stimuleringsstaak van de inspectie is volgens artikel 3 van de WOD expliciet gekoppeld aan de beoordelingsstaak. De inspectie moet dus in de eerste plaats beoordelen hoe het is gesteld met de kwaliteit van het onderwijs aan de school. Dat doet zij door onderzoek naar de naleving van wettelijke voorschriften, maar ook naar andere kwaliteitsaspecten. Bij de Wet BIO heeft het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid voor behoud van de kwaliteit van het individuele personeelslid. Het bevoegd gezag moet dat invullen in personeels- en scholingsbeleid. De Wet BIO schrijft voor dat het bevoegd gezag dat onderhouden van die bekwaamheid concreet beschrijft in het schoolplan. De inspectie kan dus geen eisen stellen aan de bijscholing van leerkrachten. De vraag is overigens ook op welke manier zij dat zou kunnen. Het stellen van eisen aan bijscholing van leerkrachten veronderstelt dat je precies weet wat elk van die individuele leerkrachten nodig heeft om weer up to date te zijn. Op dat individuele niveau moet de inspectie niet werken. Dat zou voorbijgaan aan de professionele verantwoordelijkheid van leraar en school zelf.

Er kunnen natuurlijk wel redenen zijn om scholen aan te spreken, bijvoorbeeld op de kwaliteit van het team in zijn totaliteit en op hun onderhoudszorgplicht. Daar kunnen diverse redenen voor zijn. De inspectie kan zelf tot de conclusie komen dat een gesprek nodig is, bijvoorbeeld omdat bij het periodiek kwaliteitsonderzoek bleek dat het schoolplan op geen enkele manier ingaat op het onderhoud van bekwaamheid of dat op essentiële onderdelen personeel niet voldoet aan de eisen die aan hen mogen worden gesteld. De inspectie moet dus niet wachten tot er klachten komen, al kunnen klachten uiteraard een belangrijke bron van informatie zijn. Wat de sancties betreft, moeten er om te beginnen stimulerende maatregelen genomen worden. Wij hebben tenslotte toch het liefst dat scholen gewoon goed onderwijs verzorgen. Dat betekent dat het bevoegd gezag daarop wordt aangesproken. In het uiterste geval is er de mogelijkheid om de bekostiging in te houden. Ik heb daarover in reactie op het onderwijsjaarsverslag opmerkingen gemaakt. Dat is in het uiterste geval. Daaraan voorafgaande loopt een heel traject, beginnende met stimulerend toezicht en andere stimulerende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de school op niveau komt.

Mevrouw Linthorst vroeg naar de specifieke situatie in Amsterdam. Zij vroeg wat eraan gedaan is. Uit haar opmerkingen proefde ik dat zij het gevoel heeft dat wij het wat hebben laten slingeren. Dat is niet gebeurd. In 2004 is er een klokkenluidersignaal geweest. Naar aanleiding van dat signaal is een aantal stappen gezet. De afdeling Primair onderwijs van het ministerie heeft gesprekken gevoerd met de school, waarin ook afspraken gemaakt werden met het schoolbestuur. Er zijn ook acties in gang gezet die tot verbeteringen moesten leiden. Op 26 april is die afsprakenbrief aan het schoolbestuur gestuurd. Het schoolbestuur heeft gereageerd met een aantal verbeteracties, die te maken hebben met het aantal onderwijsassistenten die hun bevoegdheid hebben gehaald. Verder worden er nieuwe leerkrachten aangetrokken. Een andere maatregel is het uit elkaar halen van bestuur en

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

beheer. Per 1 augustus 2002 zijn OALT-leerkrachten niet meer ingezet. De personeelsdossiers worden op orde gemaakt. In september wordt daarop gereageerd door de inspectie. De inspectie heeft een periodiek kwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Daaruit kwam naar voren dat men een aantal zaken niet goed op orde had. De inspectie heeft onderzocht hoe dat kwam. Zij heeft daarbij ook de Cito-toetsen en de leerresultaten betrokken. De inspectie heeft gebruik gemaakt van de prestaties van de school op de Cito-eindtoets basisonderwijs. Afgezet tegen scholen met een vergelijkbare leerlingpopulatie bezien over de laatste drie jaar lagen de leerresultaten aan het einde van de schoolperiode boven het niveau. Dat was niet in lijn met de resultaten van de entreetoets die afgenomen was in groep 7 en ook niet met de tussentijdse toetsen in de groepen 7 en 8. Die resultaten waren veel minder, zoals men in de krant heeft kunnen lezen.

De hoge opbrengsten bij de eindtoets lagen niet in lijn met de kwaliteit van onderwijs en leren, zoals door de inspectie was vastgesteld. De verklaring die de school daarvoor gaf, was dat men in de groepen 7 en 8 veel extra ondersteuning gaf door extra lessen zowel onder als na schooltijd. Verder oefenden de leerlingen frequent met oude Cito-toetsopgaven en heeft de school ervaren leraren in de hoogste groepen ingezet. Verder bleek dat vooral de ouders van de leerlingen in de hoogste groepen sterk prestatiegericht waren en de kinderen stimuleerden met extra huiswerk om een goed toetsresultaat te halen. Volgens de inspectie is echter een belangrijk gegeven de verlenging van de basisschoolperiode. Uit de groepsadministraties blijkt dat bijna de helft van de leerlingen met vertraging de school doorloopt. Het is aannemelijk dat verlenging van de basisschoolperiode een positieve invloed heeft op de resultaten aan het eind van de schoolperiode. De inspectie merkt daar verder over op dat je daarmee voor de korte termijn een succes genereert. Het is echter de vraag of de leerlingen op langere termijn in hun verdere loopbaan succesvol blijven.

Voorzitter. We laten het hier niet bij. De inspectie bezoekt de school in het volgend schooljaar opnieuw om het jaarlijks onderzoek uit te voeren en zal in 2006 opnieuw het zware periodieke kwaliteitsonderzoek doen, zoals dat nu ook is gebeurd. De bedoeling is dat de school een plan van aanpak maakt ter verbetering van de kwaliteit. De school is daar nu ook mee bezig. Voor de andere zaken geldt dat niet conform de bedoeling is besteed. Dat wordt teruggevorderd.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Het antwoord van de minister bevestigt mij niet helemaal. Ik ken die scholen toevallig al wat langer, dus niet alleen vanuit de klokkenluiderssignalen. Er gaan al jaren geruchten dat de Cito-scores van die scholen worden vervalst. Dit verhaal wordt in eerste instantie niet alleen bevestigd door de discrepantie tussen de eindscores en de eerdere scores en de uitzonderlijke positie die de scholen innemen ten opzichte van scholen met een vergelijkbare populatie. Het gerucht wordt ook versterkt door het feit dat scholen voor voortgezet onderwijs huiverig zijn om de leerlingen van die scholen aan te nemen, omdat zij de Cito-scores van de scholen niet vertrouwen. Dat wordt door de inspectie ook erkend. Mijn ervaring met scholen voor voortgezet

onderwijs is dat ze een dergelijke uitspraak alleen maar doen op basis van de ervaringen die ze hebben met leerlingen die al eerder uit die school naar hun school zijn uitgestroomd. Er is behoorlijk wat aan de hand. Dat baart mij zorgen. Mijn fractie is er in principe voor dat wij voortdurend wetten aannemen, waarin aan het veld zoveel mogelijk bevoegdheden en ruimte wordt gegeven. Maar dat moet dan gepaard gaan met controle op de resultaten. Die controle moet niet alleen papieren controle zijn. We hebben dezelfde opmerking gemaakt in de schriftelijke voorbereiding. De inspectie moet willen weten wat er speelt op de school en zich niet neerleggen bij gemakkelijke, sociaal wenselijke antwoorden als: we gaan eraan werken. Het gaat over kinderen.

Minister **Van der Hoeven**: Ik ben het geheel met u eens. Daarom sta ik geheel achter de beslissing van de inspectie om in het volgend schooljaar opnieuw erheen te gaan, in 2006 opnieuw een periodiek kwaliteitsonderzoek te doen en het niet bij één keer te laten. Je kunt dit soort geruchten alleen op de langere termijn ontzenuwen, omdat ze niet waar blijken te zijn. Of je kunt ze aan de kaak stellen, omdat ze wel waar blijken te zijn. Je kunt het dus niet laten bij één keer langslopen. Ik ben dat zeer met u eens. Ik hecht er daarom aan om het op deze manier te doen en daarover met de inspectie van gedachten te wisselen. Niemand heeft iets aan geruchten. Geruchten moeten verdwijnen. En als ze waar zijn, moet er orde op zaken gesteld worden.

Voorzitter. Dat brengt mij bij het volgende blokje, de zij-instromers. Hierover zijn vooral door de heer Van Raak vragen gesteld.

Er zijn geen gradaties in bevoegdheid. Je bent wel bevoegd of je bent niet bevoegd. Er zijn wel gradaties in bekwaamheid. Hebben zij-instromers aangetoond dat zij zover zijn op weg naar een volledige bekwaamheid dat een benoeming als leraar zeker verantwoord is onder de voorwaarde dat met de juiste scholing en begeleiding binnen de twee jaar de volledige bekwaamheid wordt behaald, dan is daar niks mis mee. Wij hebben hier met elkaar gesproken over de Interimwet zij-instromers. Toen hebben wij met elkaar geregeld dat als bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven, de inspectie mag toestaan dat de periode met maximaal een jaar wordt verlengd. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om een situatie waarin een leraar de scholing niet kan volgen omdat de lerarenopleiding de verplichtingen niet nakomt, het kan ook gaan om ziekte of zwangerschap. Kortom, het kan om van alles gaan. Daar is de Eerste Kamer zelf bij betrokken geweest. Ik weet niet wie precies voor de wet heeft gestemd, maar het voorstel is wel aangenomen.

Is het aantrekkelijk om gebruik te maken van zij-instromers? Op dit moment zijn zo'n 3000 zij-instromers aan de slag in het primair en voortgezet onderwijs. Eerlijk gezegd, ben ik daar blij mee. Ik vind wel dat je niet langdurig mensen onbevoegd moet inschakelen. Dat is niet wenselijk voor de school en dat is niet wenselijk voor de leraar. Ik vind de zij-instroom een goede alternatieve weg naar het leraarschap. Wij hebben daar mogelijkheden voor geboden en daaraan worden natuurlijk ook bepaalde eisen gesteld. Vanaf het komende schooljaar kunnen scholen per

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zij-instromer aanspraak maken op een eenmalige tegemoetkoming van 15.000 euro. In de voorafgaande schooljaren lag dat bedrag rond de 9000 euro. Op die manier laten wij ook in financiële zin duidelijk merken dat wij het aspect van de zij-instromers goed vinden; wij hebben alleen oog voor het feit dat je niet alles in een beperkte tijd en met beperkte geldmiddelen kunt doen. Vandaar de verruiming van de budgetten.

De heer Van Raak vraagt mij of ik de opvatting deel dat schoolmanagers te allen tijde moeten voldoen aan een minimum aan vakinhoudelijke en pedagogische bekwaamheden en dat zij minimaal een dagdeel moeten blijven meedraaien in de klassen. Die opvatting deel ik niet. Beroepsbeoefenaren moeten bekwaam zijn voor het uitoefenen van de werkzaamheden waarmee ze kunnen worden belast. Schoolleiders moeten bekwaam zijn voor de werkzaamheden van de schoolleider. Als die schoolleider met lesgevende taken wordt belast, dan moet hij daarvoor bekwaam zijn en dus ook als leraar benoembaar zijn. Als de schoolleider geen lesgevende taak heeft, maar bijvoorbeeld zorgdraagt voor bovenschools management, dan hoeven wij die eisen niet te stellen.

Dan ga ik in op het geschiktheidsonderzoek door anderen dan lerarenopleidingen. Daarop is de kritiek geuit dat dit niet in de eerste plaats een taak van de lerarenopleidingen is. De beoordeling van de geschiktheid is een taak van de instellingen die deskundig zijn op het gebied van die beoordeling. Daar zijn wij het over eens. De instellingen moeten zich daarvoor kwalificeren. Dat wordt met dit wetsvoorstel geregeld, als het wordt aangenomen. Het ligt voor de hand dat lerarenopleidingen, of beter, instellingen die lerarenopleidingen aanbieden, zich voor deze taak kunnen en zullen kwalificeren. Daar ga ik van uit. Er is geen reden om andere instellingen daarvan uit te sluiten. Het uitvoeren van het geschiktheidsonderzoek is een publieke taak. Kwaliteit en onafhankelijkheid moeten daarbij gewaarborgd zijn. In de tweede nota van wijziging bij dit wetsvoorstel is daarom voorgesteld dat alle instellingen die geschiktheidsonderzoeken willen uitvoeren, dus ook de hogeronderwijsinstellingen die lerarenopleidingen verzorgen, zich voor die taak moeten kwalificeren. De procedure daarvoor is nog niet vastgesteld. Dat wordt een aparte AMvB.

De heer Van Raak zegt dat de afgelopen jaren een commerciële markt is ontstaan. Hij vraagt hoe het komt dat men daarin meer vertrouwen heeft dan in de lerarenopleidingen. Ik heb niet gezegd dat de commerciële bureaus het beter kunnen doen dan de hogeronderwijsinstellingen met lerarenopleidingen. Ik heb wel gezegd dat wij moeten beschikken over criteria voor kwaliteit en het onafhankelijk functioneren van instanties die zich willen belasten met dit assessment. Wie aan die criteria voldoet, is competent. Of dat nu op commerciële basis gebeurt of niet, dat staat er los van.

Dan kom ik op de vraag over de primaire arbeidsvoorwaarden. Het is waar dat de onderwijsondersteuner wellicht eerder zijn maximumsalaris haalt, maar het salarisplafond is wel behoorlijk lager dan dat van de leraar. Laten wij dat niet vergeten.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Als dat het geval is, is het helemaal geen probleem. Ik constateer dat er in de praktijk ook onderwijsondersteuners zijn die daar heel dicht bij zitten. Wanneer het maar een of twee schalen scheelt, dan is het wel een groot probleem.

Minister **Van der Hoeven**: Dan kan het een probleem zijn. Maar wij praten inderdaad niet over onderwijsondersteuners die allemaal hetzelfde zijn. Er zijn verschillende inschalingen. Bij het vastleggen van die typen onderwijsfuncties moet je wel goed letten op de rechtspositionele aspecten en het salarisbouwwerk. Anders is er geen sprake van evenwicht. Dan is de uitdaging onvoldoende aanwezig om je verder te bekwamen en door te stromen naar een hoger gelegen functie.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Wanneer onderwijsondersteunende functies ontstaan die heel dicht bij het leraarschap liggen, is het onderscheid niet meer goed te maken. Dan is ook het strakke onderscheid in rechtspositie niet meer waar te maken. Dan lukt het niet meer op deze manier. In wezen zou je deze onderwijsondersteuners dan een lagere lerarenfunctie moeten geven.

Minister **Van der Hoeven**: Ik zie wat de heer Ten Hoeve bedoelt. Hij geeft hiermee eigenlijk precies aan waarom het zo noodzakelijk is om de beroepen van onderwijsondersteuners te beschrijven en er ook bekwaamheidseisen voor vast te stellen, zodat die vervaging van de functies niet kan optreden. Op het moment dat daar geen halt aan wordt toegeroepen, ontstaan er heel rare situaties. Die ontstaan overigens niet alleen binnen de scholen maar ook binnen de instellingen die voor die verschillende functies opleiden. Het geeft eens te meer de noodzaak aan van deze wet.

Ik wil tot slot nog twee opmerkingen maken. De eerste opmerking gaat over deregulering en de tweede over de toekomst. Wat de deregulering betreft, is het de bedoeling om de bekwaamheidseisen van alle sectorwetten samen te nemen en onder te brengen in één algemene maatregel van bestuur met een beperkt aantal voorschriften. Die AMvB komt in de plaats van een aantal afzonderlijke, soms heel omvangrijke en gedetailleerde bevoegdheidsbesluiten. Dat zijn zowel AMvB's als ministeriële regelingen die nu nog berusten op de Wet primair onderwijs, de Wet voortgezet onderwijs en de Overgangswet voortgezet onderwijs. De uitvoeringsvoorschriften rond de zij-instroom zijn geen andere dan die al bestaan, met uitzondering van een AMvB voor de erkenning van instellingen die het geschiktheidsonderzoek, het assessment, willen uitvoeren. Die komt erbij, maar ook hier kies ik voor één AMvB voor alle sectorwetten. De wettelijke bepalingen wijzigen bestaande bepalingen en vergroten niet de omvang van het regelbestand als zodanig. Wel worden zij-instroombepalingen aan de sectorwetten toegevoegd, maar die zijn nagenoeg gelijk aan de nu in te trekken Interim-wet zij-instroom.

Het is de bedoeling om dit najaar de AMvB met de bekwaamheidseisen voor de leraren te slaan. Tegelijkertijd zal de Nederlandse Schoolleiders Academie

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

(NSA) dit najaar voorstellen gereed hebben voor bekwaamheidseisen voor de schoolleiders in het primair onderwijs. Voor de bekwaamheidseisen voor het ondersteunend netwerk willen wij eerst het platform horen. Dat platform wordt nog dit jaar ingesteld. De AMvB met bekwaamheidseisen wordt voorgehangen bij de Kamers.
*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Ik zit een beetje met het probleem dat ik wel overtuigd ben van de goede bedoelingen van deze minister als het gaat over de rol van de inspectie. Ik geef toe dat wij daar in onze bijdrage het speerpunt van hebben gemaakt, maar dat betekent natuurlijk wel dat wij daar een tot tevredenheid stemmend antwoord op willen hebben. Wij weten nu van de situatie in een tweetal scholen in Amsterdam, omdat die zijn aangemeld. Er deden echter al langer geruchten de ronde. Mijn zorg betreft de gevallen waarbij wij dat niet weten. Wij weten dat het op een aantal scholen niet goed gaat. De inspectie moet inspecteren. Dat is de kerntaak van de inspectie. Die moet ook echt willen inspecteren. Ik weet niet of dat in alle gevallen adequaat gebeurt. Wij betreuren het heel erg als dat tekortschiet. Onderwijs is een belangrijk emancipatievehikel. Vooral voor kinderen in een achterstandsituatie kan goed onderwijs het verschil maken tussen volwaardig deelnemen aan de samenleving en er niet bij horen. De basis daarvoor wordt in het primaire onderwijs gelegd. Daarom is ieder jaar dat een school niet goed functioneert een jaar te lang. De inspectie zou wat ons betreft veel proactiever en met meer gevoel voor urgentie moeten optreden.

Ik ben benieuwd naar het antwoord van de minister op een vraag die ik in eerste termijn heb gesteld. Is de minister het met ons eens dat de vrijheid van onderwijs ondergeschikt hoort te zijn aan de kwaliteit van het onderwijs?

De heer **Schuurman** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Wij danken de minister hartelijk voor de beantwoording.

Ik heb in eerste termijn gezegd dat wij het doel van het wetsvoorstel van harte steunen. Wij hadden vragen over de middelen en de weg waarlangs de doelstellingen gerealiseerd worden. Voor een deel heeft de minister onze twijfels weggenomen, maar voor een deel blijft die twijfel bestaan. Wij vonden het vooral belangrijk dat de minister zei dat het niet om het één of het ander ging, maar om beide. Wij hebben ook onze twijfels over de deregulering. De minister heeft ons duidelijk gemaakt dat er voor een groot deel sprake is van deregulering, maar wij zijn bang dat er weer nieuwe regulering in zit. Dan doelen wij vooral op de problemen rondom het platform. De minister kan er echter van verzekerd zijn dat wij onze stem niet aan dit wetsvoorstel zullen onthouden.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie blijft het betreuren dat er geen titelbescherming is gekomen voor de leraar. Ik vind ook niet dat de minister adequaat heeft gereageerd toen wij daar wat over zeiden.

Dat had namelijk best gekund en dat geeft het beroep echt het gewicht dat het verdient.

Wij hebben ook geen antwoord gekregen op de vraag waarom er niet meer nadruk wordt gelegd op de leraar als cultuurdrager. Ik begrijp wel dat het niet bij alle vakken zo nodig is, zeker niet bij de technische vakken in het vmbo. Dat het drager zijn van cultuur in de definitie van het beroep impliciet zou zijn, lijkt ons voor de hand liggend. Dan mag het ook nog wel eens een paar keer duidelijk gezegd worden. Wij vinden het jammer dat dit niet gebeurt.

Over de nadruk op de niet-vakinhoudelijke kennis van de leraar merkte de minister op dat andere zaken altijd zo tekortschoten. Dat begrijpen wij niet. Ik hoor bij visitaties van pabo's niet anders dan dat er een veel te grote leemte in kennisinhoud is bij de studenten. Er is helemaal niet te weinig aandacht voor de pedagogisch-didactische vakken. Daar is juist te veel aandacht voor. Hetzelfde geldt voor de lerarenopleiding voor de tweede en derde graad. De inzet was juist altijd dat het minder ging om de kennisinhoud en meer om de pedagogisch-didactische vaardigheden. Dat antwoord begrijpen wij niet en ik hoop dat de minister daar nog even op wil reageren.

De heer **Klink** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Wij danken de minister voor de antwoorden op onze vragen. Wij onderschrijven de vier uitgangspunten die ten grondslag liggen aan deze wet. Ook de vergelijking tussen de Wet BIO en de Wet BIG vinden wij in die zin overtuigend. Het maakt verschil of je met vrije beroepsbeoefenaren dan wel met deskundigen die in een organisatie werken.

Wij hadden graag overtuigender voor het voetlicht gekregen dat de vakinhouden met nadruk zullen worden genoemd in de AMvB's die uiteindelijk tot stand zullen komen, temeer omdat wij niet zes jaar willen wachten. Wij vinden het noodzakelijk die vakinhouden nu al goed te regelen.

Inderdaad is vmbo praktijkgericht onderwijs. Wij hebben het uitvoerig daarover gehad tijdens het beleidsdebat over deze onderwijssoort. Als het inclusiviteitsbeginsel blijft bestaan, is het volgens ons van groot belang dat de didactische vaardigheid over de hele linie serieus wordt genomen, zodat het niet bijplussen wordt op het moment dat iemand in het vmbo onderwijs gaat geven. Wij vinden dat op zichzelf een vrij belangrijk punt. In het debat over de Beleidsreactie taakgroep basisvorming komen wij terug op de brede inzetbaarheid en de relatie met de AMvB's die ik in mijn eerste inbreng aanstipte.

Wat het onderhouden van de bekwaamheidseisen betreft, hebben wij er vrij veel nadruk op gelegd dat het om minimumeisen gaat. Wij hebben er ook de nadruk op gelegd dat deze operationaliseerbaar dienen te zijn, zodat je je eigen bekwaamheden eraan kunt afmeten. Gegeven die twee voorwaarden vinden wij het belangrijk dat scholen zich verplicht weten om aan bij- en nascholing te doen op het moment dat na herijking van de minimumeisen mocht blijken dat de bekwaamheden simpelweg tekortschieten. Wij zouden daarvoor graag corrigerende mechanismen zien. Wij doen nogmaals het

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

voorstel om ouders daarbij als het ware in te schakelen door er een zekere openbaarheid aan te geven. Nogmaals, dat kan geanonimiseerd. Er zijn voorbeelden van landen waarin dat in de sfeer van de rechterlijke macht gebeurt. Ik heb Canada genoemd. Op zichzelf vinden wij dat dus belangrijk.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor haar uitgebreide en goede beantwoording. Ik heb nog enkele punten overgehouden. Ik begin met het punt dat wij net in de interruptie aan de orde hadden en dat een detailpunt lijkt, maar uiteindelijk niet is. Er komen steeds meer onderwijsondersteunende functies. Wij denken wij daarbij allereerst aan betrekkelijk laag geclassificeerde functies als lokaalassistenten en docentassistenten, maar het kan ook op een heel andere manier. Bij instructeurs denk je in wezen aan een leraar die net iets minder mag dan een echte leraar. Qua schaal zit hij daar ook dichtbij. Dat betekent dat het een heel groot verschil gaat maken of je in acht jaar of in achttien jaar je maximumsalaris bereikt. De conclusie daarvan is, dat als wij op deze weg voortgaan het rechtspositioneel zo scherpe verschil tussen onderwijsgevende en onderwijsondersteunende taken niet meer werkt. Daar moet eens naar worden gekeken, want dat wordt dan wel een probleem. Het gaat door elkaar lopen en komt nog niet terug in de rechtspositie.

Ik ben het met de minister eens dat het een goed ding is dat de mogelijkheid voor zij-instroom bestaat. Wij hebben 3000 zij-instromers. Ik vind dat het wel reëel is om te constateren dat de hooggespannen verwachtingen over zij-instromers niet helemaal bewaarheid zijn. Er zijn erg veel teleurstellingen voorgekomen, zeker bij velen die zich ervoor hadden opgegeven. De achtergrond daarvan is natuurlijk toch dat het een systeem is dat werkt op een moment dat er echt grote tekorten zijn en je anders niet aan mensen kunt komen, maar dat te veel bureaucratie met zich brengt, zelfs al levert het 15.000 euro op. Scholen lopen niet zo vreselijk hard voor dit soort dingen.

Graag hoor ik van de minister of zij het met mij eens is dat het heel belangrijk is om in de bovenbouw van het vwo de aanwezigheid van academici op peil te houden om de sfeer en de bedoeling van het vwo waar te kunnen blijven maken. Als zij dat met mij eens is, zal zij het ook de moeite waard vinden om te blijven monitoren of dat wel lukt. Ik heb er ernstige twijfels over. Ik vrees dat die aanwezigheid te veel naar de achtergrond wordt gedrukt door de ontwikkelingen die de minister op dit moment niet meer helemaal zelf in de hand heeft.

Van diverse kanten is de klacht gekomen dat er te weinig aandacht is voor vakinhoudelijke zaken. De minister zegt dat er nadruk wordt gelegd op de vakinhoudelijke eisen via de kerndoelen en de exameneisen. Dat neem ik heel graag aan. Ik denk evenwel dat het van belang is dat dit geluid zo betrekkelijk eensgezind vanuit deze Kamer klinkt, want ik constateer in de praktijk dat dit aspect in het onderwijs ondergesneeuwd dreigt te raken.

De minister zegt dat er een tijd is geweest dat er in de opleiding te weinig aandacht werd besteed aan

pedagogisch-didactische kwaliteiten. Dat is juist en dat daaraan op dit moment meer aandacht wordt besteed is dan ook te merken aan de kwaliteit van de leraren. Wij moeten echter voorkomen dat wij doorslaan, want het is en blijft erg belangrijk om nodige aandacht te besteden aan de vakinhoudelijke kanten van het onderwijs.

*N

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Mevrouw Linthorst merkte terecht op dat de kerntaak van de Inspectie het inspecteren is. In het kader van de WOT zijn hierover afspraken gemaakt. Er zijn verschillende niveaus van toezicht mogelijk. Deze zijn afhankelijk van de situatie op een bepaalde school. In de toekomst zult u kunnen zien dat de Inspectie op verschillende manieren met scholen omgaat. Scholen die hun zaken op orde hebben, zullen weinig "last" van de Inspectie hebben, maar scholen die hun zaken niet op orde hebben, zullen veel "last" hebben van de Inspectie. Op die manier kunnen wij als dat nodig is pro-actief optreden en meer terughoudend waar dat mogelijk is. In het onderwijsjaarverslag wordt hierop ingegaan. Ik weet niet of deze Kamer dit jaarverslag bespreekt, maar dit stuk biedt wel de mogelijkheid om op een aantal zaken dieper in te gaan.

Moet de vrijheid van onderwijs ondergeschikt zijn aan de kwaliteit? Nee! Moet de kwaliteit ondergeschikt zijn aan de vrijheid van onderwijs? Nee! Het zijn wat mij betreft onvergelykbare grootheden. De vrijheid van onderwijs en kwaliteit horen niet met elkaar te interfereren, in de zin dat de ene van minder betekenis wordt geacht dan de andere.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Natuurlijk interfereren die als het goed is niet met elkaar. In de praktijk interfereren zij echter soms wel met elkaar. Als een school niet goed functioneert, zal het ministerie dan ingrijpen, ook in de vrijheid van onderwijs?

Minister **Van der Hoeven**: Dat zal het ministerie niet doen. Het ministerie zal wel ingrijpen als een school niet goed functioneert. Het maakt daarbij niet uit of het een openbare of een bijzondere school is.

Voorzitter. De heer Schuurman vroeg naar de deregulering. Als de AMvB's "voorhangen", zal ik aangeven wat er verdwijnt. U kunt dan zien wat daarvoor in de plaats komt. Je zult op dat moment immers iets moeten regelen. Dat kan echter alleen als je een aantal over andere wetten verspreide maatregelen laat verdwijnen. Ik zeg u graag toe dat wij hierop in de toelichting zullen ingaan, opdat u kunt zien op welke manier wij daarvan werk maken.

Tegen mevrouw Dupuis moet ik zeggen dat titelbescherming mogelijk was. Daarvoor is echter niet gekozen, maar wie weet wat de toekomst ons brengt?

Ik heb in mijn eerste termijn geen aandacht geschonken aan de leraar als cultuurdrager. In andere debatten heb ik dat overigens wel gedaan. Ik ben overigens met mevrouw Dupuis van mening dat de leraar meer doet dan alleen kennis overdragen en het vormen van de jonge mens. Hij is inderdaad een cultuurdrager. Hij draagt dingen over, ook door de persoon die hij is. Ik geef

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

hiermee aan dat er een evenwichtig mens voor de klas moet staan. Dat betekent dat er een balans moet zijn tussen zijn competenties. De vakinhoudelijke competentie weegt daarbij even zwaar als de vormende competentie en de "ordehoudende" competentie.

Ik heb zeker niet de indruk willen wekken dat ik minder nadruk zou willen leggen op de vakinhoudelijke kennis. Deze kennis verdient namelijk veel aandacht, omdat het een kwaliteitseis van het onderwijs is. De heer Klink vroeg naar de vakinhouden. De uitgangspunten van de vakinhouden zijn de kerndoelen en de exameneisen. Het is niet de bedoeling om de vakinhouden in de AMvB te benoemen, omdat dat zou leiden tot veel te gedetailleerde regelgeving. Binnen de AMvB zal echter wel een link moeten worden gelegd naar kerndoelen en exameneisen. Ik kan mij daar zeer zeker iets bij voorstellen. Op die manier blijft de regelgeving namelijk flexibel. Als ik het tot in detail in de AMvB regel, doe ik precies waarvan u mij op het hart heeft gedrukt dat ik het niet moet doen: een heleboel reguleren. Wij komen nog met elkaar te spreken over de onderbouw in het voortgezet onderwijs op een moment dat de voorstellen van de taakgroep basisvorming of onderbouw voortgezet onderwijs gereed zijn.

Ik kom op de minimumeisen.

De heer **Klink** (CDA): Ik heb daar toch nog een vraag over. U zegt dat in de vakinhouden verwezen wordt naar de kerndoelen.

Minister **Van der Hoeven**: En exameneisen.

De heer **Klink** (CDA): Er wordt telkens op gewezen dat deze AMvB's maatgevend zijn voor de nascholingstrajecten en daarom is het van belang dat goed gelet wordt op de mate waarin kerndoelen en exameneisen veranderen, zodat deze maatgevend blijven voor de hiaten in de kennis van zittende leerkrachten. Anders is hetgeen over nascholing en vakbekwaamheidseisen gemeld wordt een wassen neus.

Minister **Van der Hoeven**: Daar hebt u gelijk in, maar dat lossen wij niet op door het expliciet en in detail te vermelden. Wij lossen het op door vast te leggen dat het veranderen van kerndoelen of exameneisen consequenties heeft voor nascholing en bijscholing. Zo doen wij dat op procedurele wijze zonder het te benoemen in de inhoud.

De heer **Klink** (CDA): Deze uiteenzetting ben ik in de stukken zo weinig tegengekomen. Ik vind het van belang om hier te onderlijnen dat dit van betekenis is voor het hele traject van nascholing, bijscholing, enzovoort.

Minister **Van der Hoeven**: Wij hebben de AMvB's nog niet met elkaar vastgesteld; die stap moeten wij nog zetten. De punten die u mij vanavond meegeeft, zijn eigenlijk bedoeld voor het vervolgetraject waarin gekomen wordt tot de minimumeisen die vastgelegd worden in de AMvB. Deze kunnen nog niet in de wet staan want zij moeten in het vervolgetraject worden bepaald.

Het is de bedoeling dat de AMvB voor de jaarwisseling wordt vastgesteld. De voorhangprocedure

volgt daarna. De AMvB zal niet meteen in werking treden want het onderwijsveld en de lerarenopleidingen moeten zich kunnen voorbereiden, ook op het werken met bekwaamheidseisen, in termen van opleiden en onderhouden. Na publicatie van de AMvB zal het onderwijsveld nog ongeveer een jaar de tijd hebben om zich daarop in te stellen. Een en ander is afhankelijk van het tijdstip waarop het klaar is.

De heer Ten Hoeve heeft gesproken over de onderwijsondersteunende functies. Ik begrijp zijn punt met name ten aanzien van de instructeurfunctie in de BVE-sector, die dicht aanzit tegen de leraar. Er is een verschil, maar het is van belang om dat rechtspositioneel zichtbaar te houden. Het is natuurlijk ook een taak van de scholen, de BVE-instellingen, zelf om ervoor te zorgen dat in het loongebouw geen rare dingen gebeuren.

Waren de verwachtingen met betrekking tot zij-instromers te hoog gespannen? Misschien wel toen wij daarmee begonnen. Wij houden vast aan een hbo-opleiding als vooropleiding. Dat moeten wij blijven doen, want op het moment dat die eis wordt losgelaten, begeven wij ons op een hellend vlak. Die eis leidt echter bij veel mensen tot teleurstellingen. Ik krijg nog steeds brieven van mensen die zeggen dat zij op hbo-niveau functioneren. Zij hebben echter geen hbo-opleiding en moeten dus een andere weg behandelen om als leraar in het onderwijs terecht te komen. Ik ben blij dat het bedrag van 15.000 euro ons in staat stelt om kostendekkend te werken. Ik heb begrepen dat het bedrag dat ervoor stond echt niet kostendekkend was.

Ik maak twee opmerkingen tot slot. Academici zijn nodig in het onderwijs, zeker in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs want dat is ongelooflijk belangrijk om de brug te kunnen slaan naar het vervolgonderwijs. Ik hecht daar zeer aan. Verder ben ik blij met de steun die ik heb gekregen voor dit wetsvoorstel. Wij moeten nog een traject aflopen en ik kom nog bij deze Kamer terug, afhankelijk van de reactie op de AMvB tijdens de voorhangprocedure.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

Sluiting: 23.36 uur.